# TYGODNIK KATOLICKI.

1869. Grodzisk, 3 września. № 36.

*Tygodnik katolicki wychodzi co tydzień w Piątek. Cena prenumeraty 1 Tal. ćwierćrocznie. Listy z zagranicy adresować należy do Poznania (Posen, Grand Duché de Posen). Redakcyja odbiera tylko frankowane korespondencyje. Rękopisy zwracają się tylko na wyraźne poprzednie żądania. Po użyciu ulegają niezwłocznie zniszczeniu.*



## ACTA

### Quartae Congregationis Decanorum, habitae Posnaniae die 25 Augusti 1869.

#### Allocutio D. Archiepiscopi.

*Dilectissimi Cooperatores!*

Unanimis in Congregatione nostra anno proxime elapso in medium a vobis prolata sententia, qua agnoscere haud dubitastis opportunitatem succurrendi pauperibus maxima ex parte parochianis utriusque Archidioecesis nostrae in ferendo onere fabricarum, quo una cum patronis ecclesiarum gravantur, desideriumque a vobis patefactum, ut modum invenire studeremus, consilium hujusmodi ex parte saltem, sine nimio Cleri incommodo ac ullo beneficiorum praejudicio ad effectum perducendi: addidit Nobis animos ad rem accuratius perpendendam, et ad dedicandas eidem hodierni conventus deliberationes.

Agitur profecto, Dilectissimi Cooperatores, de negotio, quod Clerum universum afficit, quodque libera tantummodo, spontanea ac plene voluntaria partialium ejus jurium cessione componi potest; nec alia ad illud pertractandum, et si Deo placuerit componendum suppetit via, quam ut in hac quasi synodali Congregatione nostra, Venerabilibus Capitulis Metropolitanis de more invitatis et praesentibus, communi consilio nonnulla ut ita dicam fundamenta jaciantur, quae si aequa et justa videbuntur, et assensum possidentium beneficia obtinebunt, si Apostolicae Sedis adprobatione, quam in casu exquiremus, roborabuntur, ad finem nobis propositum apprime inservient, et firma in posterum manebunt.

Antequam tamen ipsius rei expositionem aggrediamur, sinite pauca vobis verba faciamus de licito et honesto redituum ecclesiasticorum usu. Cum enim parochianos ab onere reficiendi et construendi aedificia plebanalia sublevare in mente habeamus, nostrisque hoc tantummodo expensis efficere possimus: congruum esse videtur in memoriam revocare, quousque extendatur data per morum regulas nobis, qui beneficia ecclesiastica possidemus, de reditibus eorundem disponendi libertas. Sane facilius pro communi parochianorum bono et pro servanda pace parti proventuum nostrorum renuntiabimus, si recordabimur, qualem eorum usum leges justitiae et honestatis nobis praescribant.

Nemo certe propriis militat stipendis*), et, ipso testante Salvatore, dignus est operarius mercede sua**); hinc semper docuit docetque Ecclesia: eum qui deservit altari, de altari vivere debere. Si enim de subveniendo quotidianis hujus miserae vitae necessitatibus continuo sollicitus esse teneretur, qui se in sacerdotali ordine spirituali fratrum mancipavit servitio, impar omnino esset sublimibus divinae suae vocationis rite explendis officiis. Hanc veritatem ultro agnoscentes praeteritae aeque ac praesentes fidelium generationes, suppeditarunt et suppeditant Ecclesiae temporalia subsidia, quibus ministros suos alere, pauperumque indigentiis subvenire valeant. Ex cumulatis hujusmodi oblationibus prodierunt beneficiorum dotes, quibus nos modo fruimur. De his bonis Ecclesiae attributis jam primis saeculis scribebat S. Urbanus Papa et Martyr; „Non debent in alios usus quam ecclesiasticos et christianorum fratrum vel indigentium converti, quia vota sunt fidelium. et pretia peccatorum, ac patrimonia pauperum.“ Et Concilium Valentinense anno 855. edicebat: „Cum ipsae res Ecclesiae a piis et fidelibus Deo oblatae, juxta antiquorum patrum sententiam nihil sint aliud, nisi vota fidelium, patrimonium pauperum, redemptio peccatorum, si eas fideliter et integre ecclesiasticis usibus non impendimus, et in eos qui obtulerunt, et in Deum cui oblatae sunt, gravissimo nos reatu implicamur.“

Cum itaque, Dilectissimi Cooperatores, per beneficiorum canonicam collationem unusquisque nostrum liberum jus adquirit ad adnexorum eis fructuum perceptionem, non aeque libero potitur jure ad arbitrariam, nulli regulae subjectam ipsorum proventuum conversionem. Licite procul dubio sumit inde quisque, quod sibi pro conveniente sua sustentatione est necesse, licite exinde partem pro sublevanda parentum egestate dividit: ast perperam agit, si ecclesiasticos proventus, quorum administrationem potius quam proprietatem obtinet, in superflua, statui suo non convenientia expendere praesumit. Perperam agit, si dum ex ecclesiastico proventu sumptuosiorem propriae domus curat ornatum, domum Dei patitur sordibus et laceris pannis squalere; si dum consanguineos suos supra conditionem, in qua versabantur, extollens ditare non timet, cultum divinum et pauperes, in quorum favorem imprimis est erogandum

*) I. Cor. 9. **) Luc. 10.

quod superest, defraudat. Male facit, si divitias congregando, quas fur auferre et aerugo commedere potest*), vel quas moriendo relinquet quin sciat cujus erunt**), obliviscitur supremo judici de talento dato reddendam aliquando fore rationem. Male facit, si cuicumque vitio indulgens, in instrumentum peccati convertit, quod ipsi datum fuerat ad instrumentum virtutis. Paucis dicam, semper prae oculis est nobis habenda sequens moralistarum sententia: „Alta mente repositum teneant beneficiati, non licere sibi opes ex beneficio congerere, parentum patrimonium augere, in causas profanas sumptus facere, sed quae honestam vitae sustentationem excedunt, ea sub gravi in pios usus convertenda***)."

Juvat, Fratres Charissimi, nonnunquam in memoriam revocare salutares hujusmodi regulas, quibus actus nostri sunt moderandi, quoniam ut notae, non ab omnibus tamen, neque semper ex propria mortalibus fragilitate fideliter custodiuntur. Sed juvat tum praesertim in illis meditari, cum res est de assumendo onere, ut alii eodem liberentur. Si enim persuasum habebimus, eos qui ex beneficiis a nobis percipiuntur proventus, post detractos congruos statui et conditioni nostrae sustentationis sumptus, non pro arbitrio nostro, sed in bonum ecclesiarum et pauperum converti debere: non tam arduum nobis videbitur modicae eorum parti sponte renuntiare, ut parachianorum commodo nostraeque paci, ut supra diximus, secundum aequitatem consulamus.

Quatuor sunt apud nos, Venerabiles Fratres, fabricarum genera, quae paucis exceptis casibus, aedificantur et restaurantur collato patronorum et parochianorum aere, juxta stabilitas per legem civilem partes: scholarum videlicet, ecclesiarum, domorum plebanalium, et aedificiorum rei familias in fundis ad beneficia pertinentibus. Haec omnia manutenentur, et cum opus est de novo exstruntur expensis parochianorum et patronorum. Quid igitur mirum, si ad alia etiam publica onera ferenda adstricti parochiani, praesertim pauperes, de his saepe saepius conquerantur, et dum ex necessitate ad solvendas ejusmodi expensas adiguntur, contra animarum suarum rectores male disponantur. Quot animae fidelium detrimentum inde ceperint, quot in fide nutantes scandalizati fuerint, quot difficultates, molestiae, aerumnae Sacerdotibus ipsis inde sustinendae fuerint, non non est qui ignoret. Neque veritatem excedere Nos putamus, si gravi cum cordis Nostri moerore adjiciemus, non deesse apud nos paroecias hoc solo onere fabricae ad ruinam deductas, amissis frequentibus familiis, quae ad dissitas regiones leviorem vitae conditionem quaerentes migrare haud dubitarunt.

His omnibus malis ut occurreretur, censuistis Dilectissimi Cooperatores anno praeterito, aequum et opportunum fore, si Clerus beneficiatus aliqua in parte ex propriis proventibus contribuere vellet, non profecto ad exstruendas scholas, ecclesias vel domos plebanales, vel ad easdem restaurandas, hoc enim quamvis in votis nostris esse posset, facultates tamen Cleri longe excederet, sed saltem ad aedificanda, reparanda et conservanda qualiacumque rei familiaris aedificia, uti stabula, horrea, granaria, habitationes operariorum, aliaque hujusmodi, quae inserviunt tum ad rectam camporum administrationem, tum ad fructuum inventariique custodiam. Certum est enim, quod si expensas pro eorum aedificatione et conservatione, in parte parochianos afficiente, Clerus beneficiatus, utpote qui fundorum ipsorum legitimus est usufructuarius, in seipsum assumeret, non parum conferret ad diminuendum onus parochianis incumbens, et eo ipso multis querelis lamentationibusque viam praecluderet, atque propensiores eos redderet ad recte excipiendas pastorales exhortationes, quibus Parochi commissos sibi populos ad colendam pietatem et religionem, ad bonos mores custodiendos, servandamque fidelitatem erga Deum, Ecclesiam et Regem, indefesse instruere et excitare tenentur.

His praelibatis, oportet nunc modum vobis proponere commune consilium nostrum ad effectum deducendi, et tum vestrum, tum singulorum beneficiatorum consensum exquirere, ut ulterius in re tanti momenti procedi possit.

Modus qui fini prae oculis habito bene respondere visus est, exponetur vobis, Dilectissimi Cooperatores, a Canonico Metropolitano Posnaniensi, Casimiro Dorszewski, cui rem funditus examinandam et praeparandam demandavimus. Discutite plena cum libertate, quidquid ipse in medium proferet, opinionem vestram desuper pandite, quae acceptanda, quae rejicienda, quae modificanda vobis videbuntur judicate, ut tandem collatis mature consiliis bases principales in hoc negotio stabiliantur. Si cui vestrum placuerit, acceptatio harum basium a vobis hic praesentibus in hodierno nostro conventu oretenus fieri potest; reliquorum et omnium per Archidioeceses beneficiatorum quorum intererit acceptationem in scriptis, non collegialiter, sed seorsim et singulariter, infra trimestre per manus Decanorum ad Nos transmittendam expectabimus; ii vero, qui acceptare propositas bases noluerint, motiva et rationes, quas pro eis reijciendis habebunt, in scriptis pariter exponere debebunt.

Si longe major pars beneficia possidentium propositionibus faciendis annuet, Apostolicae Sedis judicio rem subjiciemus, quae si ratum habebit quod a nobis fuerit propositum, id suprema sua Auctoritate roborabit, et tunc onus sponte et libere assumptum obligatorium evadet; nec pro modernis beneficiatis tantum et ad tempus, sed perpetuis futuris temporibus pro iis etiam, qui in eorum jura quandocumque intrabunt, legis valorem obtinebit.

Quamvis adeo gravis sit res oneris fabricarum, quam mox pertractaturi estis, illiusque decisio tanti sit in utraque Dioecesi nostra ponderis, ut non incassum adunata censeri deberet hodierna nostra Congregatio, si illa sola componeretur: nolumus tamen conventum nostrum absolvi, quin tria saltem feramus decreta ad res sacras apud nos spectantia. Proponemus illa, antequam principale objectum de-

*) Mat. 6. **) Luc. 12. ***) Scav. IV. Tract. IX. App. 3.

liberationum vestrarum aggrediamini, et an placeant Vobis sciscitabimus.

Primum decretum, Venerabiles Fratres, edere constituimus de Missis Votivis, quae passim per nostras ecclesias sive ex fundatione, sive pro eleemosynis manualibus celebrantur. Compertum est Nobis, pluribus in locis, quin adsit ullum pontificium indultum, cantari Missas Votivas de SS. Trinitate, de Eucharistia, de Cruce, de B. V. Maria, de Angelis, vel de Sanctis, determinatis hebdomadae vel mensis cujusque diebus, nulla habita ratione gradus vel dignitatis Officii currentis in eosdem dies incidentis. Rubricae id vetant, sed Sacerdotes id moris invenerunt, et morem non regulam sequuntur. Hoc tolerare illicitum Nobis reputamus.

Secundum decretum refertur ad paramenta sacra. Visitantes ecclesias nostras duo conspeximus: in multis earum adhibentur paramenta adeo squalida, lacera et pannosa, ut cultui divino omnino sint dedecori, immo ut de jure exsecrata censeri debeant; in multis quoque ecclesiis sunt in usu paramenta colorum, quibus Romana Ecclesia non utitur, dum illa desunt, quae in diversis coloribus praescribuntur. Specialibus ordinationibus sive per Nos ipsos, sive per Vos Decanos, in Actu Visitationis Pastoralis editis, huic abusui obviare studuimus et studebimus; opportunum tamen judicavimus, generali quoque decreto praescripta Ecclesiae hac in parte in memoriam revocare, et eorum observantiam urgere.

Tertium denique decretum respicit matrimonia mixta, inter catholicos nempe et acatholicos ineunda. Scitis profecto, Dilectissimi Cooperatores, quantum Ecclesia Sancta a connubiis hujusmodi abhorreat, et quam sollicite atque constanter filiis suis, quominus eadem contrahant, dissuadere nunquam desinat. Siquidem ex matrimoniis hujusmodi plura mala descendunt: pars catholica non raro exponitur periculo veram fidem amittendi, et proles suscepta, dum cernit patrem matremque diversas sequi religiones, cuidam dubitationis vel indifferentiae sensui naturaliter assuescit. In tali attamen rerum conditione, in quali nos versamur, ut vitentur prorsus mixta connubia desiderabile magis quam possibile est. Hac sane de causa Apostolica Sedes opportunas Ordinariis Locorum in nostris regionibus facultates concedere solet, ut prout necessitas et bonum fidelium expostulaverint, ad contrahenda ejusmodi matrimonia dispensare possint. Accidit autem non raro, ut parochiarum rectores, cum pars catholica matrimonium mixtum inire cupiens, frustra ab eis admonita a proposito discedere recusat, proprio suo consilio eam relinquant, et sic derelicta catholica pars matrimonium non sine gravi reatu contra vetitum Ecclesiae coram acatholico ministro contrahat. Neminem vestrum fugit, qualia ex tali modo agendi possint enasci et re vera enascantur animarum damna. His, prout est in Nobis, obviare cupientes, tertium feremus decretum. — Nunquam desinite, Venerabiles Fratres, oves vobis concreditas a mixtis connubiis pro viribus arcere; sed si id in particularibus casibus assequi non valueritis, nolite sponsum vel sponsam catholicam vestra tutela privare; ejus nomine vosmetipsi ad Nos recurrite, et si erit locus, dispensationem ab impedimento ecclesiastico, servatis servandis, concedemus.

En vobis, Dilectissimi Cooperatores, praeparata decreta; quid de singulis sentiatis, cum liberte dicite.

*(Dokończenie nastąpi).*

---

## KORESPONDENCYE.

* **Przemyśl**, *1 września.*

Długo, aż nazbyt długo zostawaliśmy pod strasznym teroryzmem pism naszych, które nie przedstawiały opinii i przekonań narodu całego, lecz tylko pewnéj gromadki ludzi, co zerwali z tradycyą, a przynoszą nam nowe pojęcia niezgodne z duchem naszym i z przeszłością naszą. Przedewszystkiem to było dla serc katolickich najboleśniejszem, że żadne z czasopism naszych nie szło wyraźnie w kierunku katolickim, że się jedne wprost wyrzekały zasad wiary naszéj św., drugie nad jéj wyrugowaniem pracowały, inne wreszcie, i to najlepsze, obojętnością w rzeczach religijnych grzeszyły. Dzisiaj tak rzeczy stanęły, że przy rozmnożeniu się pism polskich, rozmnożyło się i złe — dziś znaczna liczba osób wiarę straciła i w sprawach duszy i w sprawach publicznych. Zamęt najokropniejszy w najprostszych rzeczach, a namiętności i wrzawy wszędzie pełno. Nie możemy się w niczem porozumieć, na nic zgodzić. *Wszystko się rozprzęga, szaleje*, trzebaby niemal wołać z autorem *Irydyona*.

W pośród tego rozprzężenia powszechnego i w czasopismach naszych a następnie i w opinii, ludzie trzeźwiejsi i dobréj woli przemyśliwali nad tém, jakby uratować to, co się chce ratować, od ostatecznéj zagłady. Złéj prasie trzeba przeciwstawić dobrą — to rzecz jasna. Nie chciano długo rozumieć, że dziennikarstwo szerokie spustoszenia czyni, i że jedynem lekarstwem jest wytrącić z ręku czytających złe dzienniki, a natomiast podać publiczności naszéj, publiczności katolickiéj przecież, dzienniki rządzące się sumieniem i zdrowym zmysłem politycznym. Podobno tam u was od dawna była mowa o założeniu dziennika rzeczywiście katolickiego, aby *Dziennikowi poznańskiemu* niepodobną już było nadal rzeczą siać niezgodę, podburzać wiernych przeciw najwyższemu Zwierzchnikowi waszemu, aby raz zdeklarował się stanowczo czego chce, i jakiéj sprawie służy, bo *Bezstronność* jego, o któréj mówi *Teka Stańczykowa*, na tém się zasadza, żeby zaręczać o niéj co chwila, a co chwila dawać wręcz przeciwne dowody. Podobnie i w Krakowie chodzą około téj sprawy, ale i tam jakoś twardo idzie. Za to, nim się i u was i w Krakowie zdobędą na organ katolicki, donoszę wam ku pociesze wielkiéj, że we Lwowie z dniem 8 września, wyjdzie pierwszy numer katolickiego dziennika pod tytułem *Unia*.

Ci co znają stosunki galicyjskie, a zwłasza co znają stosunki lwowskie, przyznają mi, że jest się

z czego radować, że właśnie we Lwowie, gdzie tyle pism niedobrych wychodzi, gdzie tak namiętnie, gorączkowo, bije tętno polityczne, powstaje dziennik, który będzie bronił wiary i kościoła św., a w rzeczach publicznych zdrowym rozsądkiem i uczciwością się rządził. Nie wątpię, że pod chorągwią *Unii*, gromadzić się będą ludzie, którzy chcą jedności na polu religijném, a uczciwości na polu politycznem. Dziennik ten będzie początkowo wychodził trzy razy na tydzień, niebawem w gazetę codzienną się zamieni. Było wiele zachodów i pracy, aby zamiar przywieść do skutku — chwała Bogu, usunięto wszystkie przeszkody, i teraz tylko czekamy niecierpliwie rychłoli się pojawi ten organ katolicki, jakiegośmy jeszcze dotąd nie mieli.

Cena jego nader dostępna, bo tylko 1 talara wynosić będzie prenumerata kwartalna. Wszyscy biskupi galicyjscy dla tego nowego pisma są przychylni wielce, i jak słyszę, polecą je gorąco w okólnikach duchowieństwu swojemu. Uczynią to tém chętniéj, że znanym jest im redaktor jego ks. K., i ci co do współpracowników jego należą. Widziałem się tu z ks. K., redaktorem, i jak najlepszą mam otuchę co do przyszłości pisma jego. Jest to człowiek pełen zdolności, zaparcia się, doświadczenia, nie będzie więc gonił za poklaskiem publicznym, nie będzie służył namiętnościom i koteryom jakimś, lecz będzie pracował dla Boga, dla Kościoła i dla istotnego pożytku katolickiego narodu. Potrzeba teraz tylko, aby i u was znalazła *Unia* jak najserdeczniejsze przyjęcie, jak najszersze poparcie. I dla *Tygodnika* waszego będzie to pomoc niemała. Pracujcie nad tem, żeby pismo katolickie nietylko nie upadło, lecz żeby wzrastało w siły, w znaczenie, bo na tem zyskać tylko może sprawa Kościoła i narodu.

Wydawnictwo wasze *Decretaliów*, ks. Żórawskiego znajduje tu raźne poparcie. Dobrze, żeście wytłómaczyli nam jaka cena jest całego dzieła. Posełam wam na teraz siedmiu prenumeratorów. W przyszłéj kurrendzie, która za dni kilka wyjdzie, znajdziecie polecenie ze strony Biskupa wydawnictwa waszego, jakoteż i dziennika, o którym wyżéj pisałem.

---

**Z Mińska** *15 sierpnia 1869.*

Od roku 1864 Kościół katolicki na Litwie doświadcza najwięcéj prześladowania, które się zaczęło najpierwéj od kasowania klasztorów za rządu Murawiewa. Według jego mniemania, klasztory były główną sprężyną do rozwinięcia ruchów politycznych, zatem w skutek cyrkularza wydanego przezeń, zniesiono wszystkie prawie klasztory, których nie pokasowano jeszcze w r. 1835 i 1842. W tym bowiem roku podzielono je na etatowe i zaetatowe. Etatowe podzielono, odjąwszy dobra i nadania, na 3 klasy, i przeznaczono pensye według ważności klasy, ponieważ 1éj była pensya większa, 2éj mniéjsza, 3éj jeszcze mniejsza. Naznaczono przytem kompletną liczbę zakonników, w każdym takim etatowym klasztorze, która się dopełniała zakonnikami klasztorów zaetatowych, i dla tego nowicyatów nie było aż do 1859 roku, w którym ostatni Budzłowski zaetatowy klasztor wygasł, i wówczas to pozwolono odkryć nowicyat. To się mówi o klasztorach Bernardynów. Z innemi również postępowano. Od roku 1842 zniesiono urząd prowincyała, a oddano pod zarząd świeckiego duchowieństwa, które wyznaczało wizytatora wszystkich ogólnie zakonów w jednéj dyecezyi, bo każda miała swego wizytatora, który miał czuwać nad porządkiem klasztorów. W roku 1864 zostawiono tylko w każdéj dyecezyi po 1 lub 2 klasztory obojéj płci istniejących zakonów, jedynie dla pomieszczenia i niby dania przytułku dla wygnanych, gdzie kibitkami ich transportowano i mieszczono jako śledzi w beczkach i z Królestwa nawet przywożono. A którzy się nie mogli pomieścić, błąkali się bez przytułku po miastach i miasteczkach, w żydowskich kątach częstokroć, gdzie nawet i umierali bez opatrzenia najmniejszego*), w habicie pochować nie wolno było, ani w ornacie i albie, bo za to kary i więzienie dla dozorujących. Drudzy młodsi byli przeznaczeni niektórzy na wikaryuszów w probostwach, lecz gdy te kasowano, więc i ci na równy los trafili. Drudzy na zsyłkę do gubernii rosyjskich zwiezieni, drudzy ściśnieni prześladowaniem popów, apostazyi się dopuścili, jak np. Benedyktyn Gierdwójń, Bernardyn Koszko; tych popami uczyniono, pierwszego w Lachowicach, a drugiego w Dobrowach, mińskiéj dyecezyi probostwach, zabranych i oddanych schyzmatykom. Daléj, wikaryusz parafii kajdanowskiéj Suszyński, proboszcz parafii rubieżewickiéj Swieboda, ci tak zostawieni. Drudzy dla utrzymania się pochlebiają schyzmie do najwyższego stopnia. Inni za granicę wyjechali, inni i dziś bez przytułku zostają, i bez środków do życia, a szczególniéj po zniesieniu dyecezyi mińskiéj, gdzie duchowieństwo bardziéj wystawione na łup ucisku i prześladowania, a z nimi wierni wszyscy zostający bez pasterzy i przewodników pod wpływem popów i urzędników, którzy ich męcząc najokrutniéj, siłą wierzyć każą. Biskup nie miał prawa naznaczyć na parafią proboszcza lub wikaryusza, lecz kogo gubernator uzna i potwierdzi, że jest błahonadeżny. Za najmniejsze uchybienie względem galowych i tabelnych dni, lub nieodśpiewanie w kościele malebstwa za carską familią, proboszczowie i wikaryusze ulegają karze od 25 do 100 rubli, a biskup od 500 do 1000. Publiczne nabożeństwo i procesye zabronione, a kiedy się odbywają u popów, naszym dzwonić każą po wszystkich w mieście kościołach. Za modlenie się przed N. Sakramentem w nocy podczas Bożego Ciała w r. 1868 mińskie benedyktynki zapłaciły 50 rub. kary, i tych co z miasta przychodzili do kościoła na modlitwę, również skarano pieniężnie, i wzięto pod nadzór policyi, a inne kary, które poniósł biskup w sprawie religii, i inni z nim, kto wyliczy? Święcenia kapłanów, i wstąpienia do seminaryów młodzieży już od roku 1864 wzbroniono, mówią, że wakansów nie ma, chociaż w poście b. r. wyszedł ukaz na przyjęcie alumnów do seminaryum, lecz żadnemu nie wolno było wstąpić, a w lipcu dyecezyą i seminaryum zakryto, i alumnów dawniejszych, których było 13**) (?) nie wyświęcono dotychczas, bo — wakansów nie ma na dwie dyecezye Mińską i Mohylewską! W innych dyecezyach

---

*) Ks. Paweł Majewski Bernardyn w Mińsku etc.

**) Z kompletu 55iu. Reszta się udali za granicę, do klasztorów jako zakonnicy, inni zupełnie wystąpili na świat.

na Litwie, również się dzieje. Kto wypowie męczeństwa i utrapienia pospolitego ludu pod przemocą rządu rosyjskiego na Litwie, szczególnie w sprawie religii? Więziono, biczowano, zabijano wielu, aby się schyzmie kłaniali. Inne parafie od kilku lat bez kapłanów zostają, a z innéj nie wolno, więc dzieci bez chrztu zostają, drudzy bez Sakramentów śś. umierają, a tu zmuszenia, gwałty rabunki, jako tego doświadczyła parafia wołmieńska w mińskiéj dyecezyi i indziéj, a ztąd nieraz wielu musieli na duchu stracić i upaść. Pomijając wiele szczegółów podobnych, ponieważ wszystkiego opisać nie jestem w stanie, zamykam tem moję korrespondencyę, a w czem się rosyjskie dzienniki wysilają ku swemu usprawiedliwieniu, wszystko jest nieprawdą, a gdzie i bajką, żadnemu słowu wierzyć nie można. Kazania mówić nie wolno, wikaryuszowi prócz samemu proboszczowi, a raczéj czytać z książek, cenzurowanych przez rząd, mianowicie: kazania X. Filipeckiego, i Homilie X. Białobrzeskiego. Kapłanom bez miejsca zostającym, po miastach ze mszą chodzić mają do Kościoła, kiedy rząd pozwoli, na wsi także, o innych obowiązkach i zajęciach się religijnych, nie ma co i mówić!

---

* **Rzym.**

— *Czas* (Nr. 199) podaje następujący list swego korespondenta rzymskiego:

Rozporządzenia rządu austryackiego, poddające karność kościelną pod kontrolę policyi, bolesne tu zrobiły wrażenie, chociaż nie zdziwiły nikogo. Oddawna wiemy, że liberalizm nowożytny mało się różni despotyzmu. I jakże nazwać inaczéj owo wdzieranie się rządu w najdelikatniejsze kwestye sumienia, wkładanie na przełożonych duchownych obowiązku denuncyowania wszystkich karygodnych uchybień swych podwładnych, wprowadzanie policyantów do cel zakonnych, lub do ustronia dobrowolnéj pokuty? Gdy rząd moskiewski wprowadził był policyą do kościołów, by tylko śpiewów patryotycznych nie dopuścić, ile ztąd było (słusznych zresztą) zażaleń, ile walk z rządem staczać musiał arcybiskup warszawski, nim zdołał oswobodzić kościoły z pod téj nienawistnéj kontroli! A oto tu nietylko do kościołów, do miejsc publicznéj modlitwy, ale do najskrytszych zakątów prywatnego mieszkania, w każdéj godzinie dnia i nocy, zajrzeć ma prawo urząd według upodobania. I to się dzieje w imię wolności! Któż z téj wolności będzie korzystał? Pewno nie zacni kapłani, nie zacni zakonnicy, którzy stokroć woleliby dwakroć cięższą karę z ojcowskiéj ręki swych przełożonych, niż wstyd zdawania sprawy przed urzędem publicznym. I któż ma prawo na ten wstyd ich narażać? Kto ma prawo obciążać tak dalece ich karę, za postępek najczęściéj niewinny wobec praw cywilnych? Jeśli kto z téj nieproszonéj opieki skorzysta, to chyba kapłan najgorszy, odstępca własnego obozu. Dla takich więc wyrzutków społeczeństwa, którymi niedowiarek nawet gardzić w duszy musi, wszyscy dobrzy najdokuczliwszym przepisom, najbardziéj upokarzającéj kontroli mają być poddani. Powtarzam, że się tu nikt temu nie dziwi, wolność nowożytna jest często wolnością złego, która koniecznie gnębić musi wolność dobrego.

Jak dalece niewierność własnemu obozowi pogardą bywa okryta nawet w obozie przeciwnym, dowodzi świeży wypadek zaszły w liberalnych Włoszech. Pewien uczony włoski, którego nazwiska nie wymienię, wezwany niedawno przez Papieża na zaszczytną posadę i dobrodziejstwami hojnie udarowany, wyjechawszy tego lata do wód w północnych Włoszech, zaczął u wspólnego stołu w hotelu wygadywać na rządy papiezkie. Nagle wszyscy zamilkli, nikt mu nie odpowiadał. Zdziwiony pyta, co to znaczy. Wtedy jeden z obecnych, wysoki urzędnik włoski, mówi mu: — „Znamy cię tu, wiemy ile dobrodziejstw od Papieża odebrałeś; jeśli więc mówisz przeciw niemu, to albo jesteś niewdzięcznikiem albo szpiegiem. W każdym razie nie chcemy mieć z tobą do czynienia.“ — Oburzony powstaje nasz uczony i żąda satysfakcyi. „Czego się gniewasz? odpowiadają mu. Czyż nie prawda, co ci mówimy? Zresztą, jeśli o to chodzi, jutro o dziewiątéj rano damy satysfakcyą.“ Nazajutrz o siódméj zrana już liberalny uczony był wyjechał.

Po téj nieciekawéj przygodzie zaszłéj we Włoszech, opowiem wam inną niewinniejszą, która się w Rzymie temi czasy zdarzyła. Są na ulicy Lungara za Tybrem ubogie zakonnice zwane *Mantellate*. Przyciśnięto potrzebą, umyśliły coś sprzedać za sprzętów, by kupić chleba. Przełożona znalazła parę starych spłowiałych dywanów, bez których klasztór mógł się obejść; wezwała więc tandeciarzy, a gdy się jeden tylko zgłosił, pytała, co da. Kupiec ofiarował 100 franków. Przełożona wahała się i prosiła o zwłokę, aby się poradzić z siostrami: ale ten odpowiedział, że na nazajutrz musi wyjeżdżać, że da 120 fr., a jeśli się zaraz nie zgodzą, już więcéj nie wróci. Zakłopotana przełożona oddała dywany i przyjęła pieniądze. Dopiero gdy się siostry zebrały, i o sprzedaży się dowiedziały, powiedział ktoś, że cesarzowa francuzka zbiera pamiątki po królowéj Maryi Antoninie, i że niedawno za mały dywanik do stolika jéj ręką wyszywany zapłaciła podobno 60,000 fr. — „Wszak i nasze dywany są roboty téj królowéj!“ zawołały zakonnice. W rzeczy saméj, na brzegach był wyszyty napis: *Marie Antoinette,* ale poczciwe zakonnice nie domyślały się zapewne czyje to było imię. Dopiero żal wielki powstał, zaczęto radzić co począć, i uradzono udać się pod opiekę policyi. Z dostarczonego opisu policya w kilka godzin znalazła kupca. Przebrany żandarm przyszedł do niego, prosząc, aby mu odstąpił kupione u zakonnic dywany, i ofiarując cenę jakiéj tylko zażąda. Na dowód, że zaraz gotów zapłacić, wydobył z kieszeni znaczną sumę pieniężną. Kupiec wyznał, że tych dywanów już nie ma u siebie, że je złożył u jednego z pierwszych antykwaryuszów rzymskich, i wziął już na ich rachunek 1500 fr. Żandarm udał się do wskazanego magazynu. Gdy już miał dywany, oświadczył dopiero kim jest, zgromił kupca za nadużycie niewiadomości zakonnic, i dywany odebrał. Tak tedy własność zakonnic ocalała, ale że chleba potrzebowały, znowu zaczęły szukać kupca. Dowiedziawszy się o tém Ojciec święty ofiarował im 25,000 fr. i umieścił te dywany w jednej z sal watykańskich.

Za ten dobry uczynek został wkrótce Papież sowicie wynagrodzony. Potrzebował on pięknego dywanu

na uroczystości soborowe, i zamówił takowy w jednéj z fabryk berlińskich za znaczną sumę, któréj już w téj chwili nie pamiętam. W tych dniach odebrał dywan z fabryki, wraz z pokwitowaniem z zapłaconych pieniędzy. Katolicy berlińscy, dowiedziawszy się o obstalunku papiezkim, zapłacili umówioną cenę i dywan dostał się w podarunku Ojcu świętemu.

Monsignor Franchi już zdrowszy, nie zdaje się jednak, aby rychło do Madrytu wrócił, a może się doczeka purpury kardynalskiéj. Stósunki z rządem hiszpańskim są zawsze dobre, i możeby nawet zawiązano regularne stósunki dyplomatyczne, gdyby się wszystko w Hiszpanii uspokoiło. Zasadą bowiem Rzymu jest zachowanie stósunków ze wszelkim rządem, który wyraźnie wojny kościołowi nie wypowiada, nie wyrzekając przez to nic co do jego prawowitości. Gdy jeden z przywódzców rewolucyi hiszpańskiéj wyraził był zdziwienie, że mgr. Franchi zostaje w Madrycie gdy królowę wygnano, ten ostatni mu odpowiedział: „Nuncyusz nie mieszka tu dla królowéj, ale dla wiernego ludu. Póki wierni będą potrzebowali méj pomocy, póty ztąd nie ustąpię.“ I w rzeczy saméj, gdyby kościół chciał być solidarny z dynastyami, podobno dotąd w żadnym kraju by się nie utrzymał. Jest w téj mierze bardzo mądra bulla Grzegorza XVI z r. 1831 określająca prawidło postępowania względem rządów z rewolucyi powstałych, i zastrzegająca wyraźnie, że zawiązanie stósunków dyplomatycznych z jakimkolwiek rządem nie jest ani uznaniem prawowitości tego rządu, ani odrzuceniem praw innych pretendentów.

Dziś wszakże, póki trwa powstanie karlistów, Rzym trzyma się w rezerwie, nie chcąc powrotem nuncyusza lub przyjęciem posła z Hiszpanii potępiać niejako stronnictwa karlistów. Zresztą nikt tu nie wróży, jak na teraz, powodzenia temu stronnictwu. Najprawdopodobniéj książę Asturyi ogłoszony będzie królem; najrozsądniejsi jednak ludzie w Hiszpanii przyznają, że jedynie Don Carlos ma jakąś przyszłość dla siebie, choć obecnie upaść musi.

## W sprawie Barbary Ubryk.

* **Kraków**, dnia *1 września*.

Musiała niezawodnie każdego zastanawiać ta okoliczność, że dzienniki nasze, które z tak wyraźną lubością najmniejsze szczegóły podawały były co do B. Ubryk i co do Karmelitek, od pewnego czasu naraz całkiem zamilkły i ani słówkiem o dalszym przebiegu téj sprawy nie wspominały. Aleć w tém wszystkiem jest taktyka: wiedzą one kiedy uderzyć w surmy wrzasklíwe, żeby wzburzyć namiętności, i wiedzą kiedy milczeć, aby zabić prawdę. Jest to wielka niesumienność, jakiéj się od dawna dopuszczają: sługami fałszu są i kłamstwa, a nie obrońcami i propagatorami prawdy. Nigdy o tém nie można pisać za wiele, owszém wszędzie, przy każdéj sposobności powstawajcie na te rozboje moralne, przecież wreszcie, da P. Bóg, skończy się to panowanie.

Milczenie gazet naszych o uwięzionych Karmelitkach tém się tłomaczy po prostu, że sąd mimo najszczerszéj chęci wynalezienia w kodeksie karnym jakiego paragrafu, na mocy którego możnaby było dowieść tych zbrodni, jakie im zarzucano, mimo nacisku z góry (wiecie do Dr. Giskra uczynił), przyszedł wreszcie do przekonania, że napróżno się silił: in vanum laboravit.

Liberały niemieckie i liberały polskie spodziewały się przykładnego ukarania, co najmniéj Matki Przełożonéj i jéj Zastępczyni, tymczasem sprawa nie poszła według ich myśli i chęci, i przed kilku już dniami pisały żydowskie nawet gazety wiedeńskie, że sprawa ta *steht verflucht schlecht*. I dla tego to smutek wielki ogarnął wszystkich nieprzyjaciół klasztorów i zakonów. Coby to za radość była dla nich, jakby to oni rozpisywali się byli na wszystkie strony, gdyby się było udało biedne zakonnice wskazać podług kodeksu na kilka lat ciężkiego więzienia! Ale nie dopuścił P. Bóg, aby złość ludzka tryumfowała ostatecznie: w sam czas umie P. Bóg pohamować wzburzone żywioły i naznaczyć im granice, po za które posunąć się im nie wolno. — W zeszłą sobotę z rana wypuszczono z więzienia Matkę Przełożoną i jéj Zastępczynią: powróciły już do swych cel zakonnych, z których je tak gwałtownie wyrwano. Ucieszyli się niezmiernie ludzie uczciwi z tego powrotu, ludzie przewrotni zgrzytnęli zębami, zdaje im się, że sąd pokazał się słabym, niedołężnym. Mówiłem z Matką Przełożoną, do któréj właśnie przybyła jéj matka, poważna matrona, wraz z siostrą. Matka Przełożona wyraźnie znękana była i cierpiąca. Wiem, że wszystkie szczegóły podane w liście pisanym do ks. Jełowickiego w Paryżu, któreście także w ostatnim numerze *Tygodnika* zamieścili, są prawdziwe. Prawdą jest, że cele więzienia, do którego wtrącono zakonnice, były brudne, pełne robactwa. Dopiero krótko przed uwolnieniem wybielono je i wyczyszczono. Pojmujecie dla czego. Gdyby się kto chciał teraz przekonać o prawdzie w tym punkcie, pokażą mu więzienie czyste i powiedzą: patrzcie, jak kłamią klerykalni! Przebiegłość moskiewska znajduje i w Austryi naśladowców.

Nazajutrz w niedzielę odprawiło się w kościele Ojców Kapucynów dziękczynne nabożeństwo z powodu uwolnienia Karmelitek. Osób dużo się zebrało, wszelako niezmiernie wielu jest tu takich, co przy pierwszéj lepszéj sposobności gotowiby byli powtórzyć napady na klasztory. Zepsucie u nas wielkie; nie ma wiary, nie ma sumienia i uczciwości. Ludzie mniéj zawzięci powołują się wciąż na słowa Biskupa wyrzeczone w pierwszém uniesieniu i mówią: kiedy biskup tak nazwał zakonnice, niepodobna, żeby były bez winy. Powiadano mi, że Biskup do słów tych, które dzienniki powtórzyły, nie przyznaje się. Biskup nasz odbiera raz poraz anonimy, w których mu zwracają uwagę na niewłaściwość jego postępowania w téj sprawie, i przepowiadają, że Ojciec św. zażąda usprawiedliwienia się.

W poniedziałek miała być w klasztorze pp. Wizytek znowu komisya rządowa, aby przesłuchać Matkę przełożoną i służące, w sprawie żydóweczki Perlberg. Nie miałem jeszcze sposobności dowie-

dzieć się, czy była komisya i jak sobie postąpiła. Chociaż i tutaj sprawa jest prosta i jasna, nie obejdzie się jednak bez udręczeń i przykrości. U Wizytek pokazywano mi ogromne kamienie krzemienne, którémi rzucano do ich cel i do szkoły uczennic; jednym kamieniem uderzono tak silnie, że przełamał się pręt żelazny u łóżka. Wielkie szczęście, że nikogo z ludzi nie ugodzono; śmierć nastąpiłaby od razu.

Ojciec Baworowski, którego gałką ołowianą tak silnie uderzono, że aż trzcina się złamała, (widziałem tę gałkę) już zdrów. Jest to staruszek pełen swobody i pokory. Spustoszenia w kolegium jezuickiem są znaczne. O. Adolf Kamieński, który się tu zatrzymał w powrocie od was, gdzie odprawiał misyą i rekolekcye dla księży, wczoraj wyjechał do Tarnopola, bo z d. 1 września rozpoczynają się u nas szkoły.

---

* **Kraków,** dnia 2 *września.*

Przepowiadaliście, że zakonnice krakowskie wyjdą z całéj téj próby ogniowéj, którą P. Bóg na nie dopuścił, zwycięzko. Przepowiednia wasza już się spełniać poczyna. Uwięzione zakonnice, jak wam wczoraj doniosłem, już wypuszczone na wolność, a lubo sprawa jeszcze nie zupełnie skończona, tuszymy sobie, że żadna plama nie zostanie na klasztorach. Ale co to była za wrzawa, zdawało się, że przed tym strasznym uraganem wezbranych namiętności ludzkich nic się nie ostoi. Do iluż to potwarzy, zmyśleń, do ilu obelg na Kościół nieszczęśliwa Ubryk dała powód! Ile to fantazya nawymyślała podobnych, ile stokroć okropniejszych historyi! Ile posypało się artykułów dziennikarskich, ile rozpraw, broszur, ile mów wygłoszono na zebraniach ludowych — jak i tu spekulacya na łatwowierność publiki umiała zużytkować fotografią i drzeworytnictwo! Znaleźli się ludzie co w lot rozchwytywali fotografie B. Ubryk, przedstawiające ją w różnych epokach życia — to jako krasnéj urody dziewicę, to jako zakonnicę wynędzniałą, wychudłą tarzającą się w błocie, wskazaną na wieczne więzienie przez fanatyzm średniowieczny, jak nasi panowie dziennikarze ze łzami w oczach pisali.

Chwała Bogu, że z wyjątkiem u was księgarza Jagielskiego, w żadnéj z księgarni naszych nie wystawiono fotografii Barbary Ubryk, ani żadna nie puściła się na tak haniebny przemysł, jak ten pan, który śmiał język polski podobną publikacyą splugawić, o jakiéj czytamy w ostatnim numerze *Tygodnika.*

Barbara Ubryk zostaje jeszcze dotąd w śpitalu i żadnéj zmiany nie widać w jéj stanie opłakanym. Jeden z tutejszych lekarzy pisze do *Wiener medicinische Zeitschrift*, że jest zupełnie obłąkaną i że zakres jéj myślenia nie wychodzi po za sferę zmysłowych chuci, i że ten właśnie zmysł dotychczas wciąż jest silny. Zawsze mówi ona o rzeczach najsprośniejszych. Niewiadomo mi co z nią daléj zrobią.

Gdy u nas namiętności wzburzone sprawą nieszczęśliwéj zakonnicy uspokajają się powoli, po różnych miastach państwa austryackiego wrą one z całą siłą. Epidemia napadania i burzenia klasztorów przeszła z Krakowa do Berlina i do innych miast. Jak u nas podpisywano adresa żądające wypędzenia Jezuitów i innych zakonników, tak obecnie w Berlinie zebrało się pare tysięcy osób w *Tonhalle* i uchwaliło rezolucyą: starać się wszelkiemi legalnemi środkami o zwinięcie klasztorów, wydalenie Jezuitów i zniesienie konkordatu z r. 1821. Wszędzie prześladowanie wolności w imię wolności, wszędzie wolność złego.

Najhaniebniejszym pono wypadkiem jest napaść i znieważenie Sióstr Miłosierdzia w Gracu, o czém dzienniki od kilku dni się rozpisują. Siostry Miłosierdzia, które Muzułmanin umie szanować, przed którémi żołnierz francuzki broń prezentuje, te niewiasty heroicznego poświęcenia, opiekunki chorych i sierót, zostały w Gracu na ulicy publicznie poranione! Jest to wymowny dowód, do czego się posunąć może bezbożność ludzka! Cobyto była za wrzawa, gdyby jakiego potomka Abrahama pociągnięto za poły na ulicy — poruszonoby wszystkie sprężyny, wołanoby w niebogłosy o wymierzenie surowéj sprawiedliwości, minister Giskra napisałby pare okólników, prasa żydowska przez wiele lat wspominałaby o téj zbrodni, ale że to zakonnice katolickie — dla imienia katolickiego nie ma obrony, nie ma sprawiedliwości. Cóż powiedzieć na to, że w skutek tego wypadku liberały miasta Grac wystósowały do ministeryum wiedeńskiego adres domagający się zniesienia klasztorów i odebrania Siostrom Miłosierdzia szpitalów! Logika ich taka: Gdyby nie było zakonów, nie napadanoby na nie. Wiecznie prawdziwa bajka: *Baranie nie mąć mi wody.* Wyraźnie się i stąd pokazuje, że te wszystkie napaści są owocem organizacyi tajnych sprzysiężeń. Z tego co się dzieje, wnioskuję że przyjdą jeszcze cięższe burze — że to dopiero początek. Gdy to wszystko ujrzycie, powiedział P. Jezus, podnoście głowy wasze i wiedzcie, że idzie już książe ciemności.

— *Czas* (Nr. 198) w ten sposób donosi o wypuszczeniu zakonnic Karmelitanek z kryminału:

„W sobotę o 11éj przed południem przełożona „klasztoru Karmelitanek i jéj zastępczyni, trzymane „dotąd pod śledztwem, zostały odwiezione napowrót „do klasztoru.“

W numerze zaś 200 *Czasu* czytamy:

„Jak się z pewnego źródła dowiadujemy, obie „przełożone klasztoru Karmelitanek bosych dla tego „wypuszczone zostały na wolność i odwiezione do „klasztoru, ponieważ śledztwo o tyle postąpiło, że „minęła wszelka obawa pod względem znoszenia się „ich na zewnątrz. Proces jest na dokończeniu, oczekują tylko opinii lekarskiéj.“

Dowiadujemy się z Krakowa, że zakonnice, gdy wróciły do klasztoru przyjęte zostały z rozrzewnieniem i radością. Skoro przybyły na miejsce w towarzystwie matki i siostry Przeoryszy, panny Wężyk, i dwóch Sióstr Miłosierdzia, zastały korytarz zasłany kobiercami i posypany zielonością.

— Im kto jest wyżéj w opinii swoich położony, tem ma większy obowiązek chronić się od niesprawiedliwości, uprzedzeniom i złym namiętnościom nie

folgować. Zapomniał tego pan Libelt, kiedy w liście swoim do *Dziennika poznańskiego* (Nr. 199) napisał.: „Kto zajścia takie jak u Karmelitanek w Kra„kowie zataja, tłomaczy, broni a nawet usprawiedli„wia, ten sprawie Kościoła najwięcéj szkodzi.“

Więc naprożno i my i inni tłomaczyli jak się rzeczy istotnie mają, naprożno sąd kryminalny Karmelitki wypuścił, pan Libelt chce w nich winę znaleść, i o nic nie pyta. — Słusznie mówi przysłowie francuzkie: Najgłuchszy ten, co niechce słyszeć:

— Czytamy w piśmie *Katolik* Nr. 27 co następuje:

*Z Krakowa* nam donoszą, że komisya sądowa, zajęta śledztwem przeciw karmelitankom, jest w wielkim ambarasie, bo chociaż szuka w księgach prawnych od deski do deski, nigdzie nie może znaleść paragrafu, któryby zagrażał karą postępowanie zakonnic względem współsiostry Barbary Ubryk. Za cóż też karać Karmelitanki?

*Znaleziono ją w małéj celi*! A czyliż inne karmelitanki w lepszych lub większych mieszkają?

*Nie miała w celi łóżka*! Zkądże miały wziąść łóżko, kiedy karmelitanki sypiają na gołych kamieniach?

*Za potrawę postawiono jéj ziemniaki i marchew!* Karmelitanki nigdy mięsa nie jadają; tylko w pierwsze święto wielkanocne stawiają na stół pieczeń, lecz nie kosztując jéj wynoszą ją po obiedzie i rozdawają ubogim.

*Zamkniono Barbarę Ubryk w celi!* A jakże miały postępować z szaloną osobą, czyli w domach obłąkanych inaczéj postępują?

*Dla czego ją nie oddano do domu obłąkanych!* Oj! gdyby to były uczyniły, niezawodnie byłby powstał wielki krzyk w gazetach, że niemiłosierne zakonnice wypędziły siostrę z klasztoru i wydały ją w obce ręce.

Pytam się was ziomków, któryż z nas, gdyby córka lub siostra zachorowała na podobną chorobę, wydałby bezsumiennie chorą w dom obłąkanych, gdzie obłąkanych wiążą, biją i krępują do łoża?

Lecz takto naigrawa świat antychrysta w ogóle z wszystkiemi wyznawcami wiary św. katolickiéj, a szczególnie z zakonnikami i duchowieństwem. Jeżeli zakonnik lub kapłan katolicki dopuści się choćby najmniejszéj słabości ciała, trąbią o tem wszystkie gazety i wraz z grzeszącym potępiają cały Kościół. Gdy zaś przeciwnie zakonnik lub ksiądz żyje skromnie i pobożnie, nazywa go świat faryzeuszem i obłudnikiem. Komuż się nie przypominają słowa Zbawiciela: „Wy płakać będziecie, a świat się będzie weselił; wy się radować będziecie, a świat wam złorzeczyć i was prześladować będzie.“ — Kto wytrwa aż do końca, zbawion będzie!

---

## W prowadzenie języka rossyjskiego do kościołów katolickich.

Rząd rossyjski, który dawniéj obawiał się zaprowadzenia języka rossyjskiego w kościołach katolickich, teraz wszelkiemi siłami popiera księży odprawiających nabożeństwo po rossyjsku. Oto co w téj mierze w *Dzienniku Warszawskim* o księdzu Sęczykowskim znajdujemy. W Nrach 181 i 183 są takie artykuliki:

*Mosk. Wied.* piszą z Igumena, że 27go lipca, w dniu urodzin Jéj cesarskiéj Mości, ksiądz katolicki Sęczykowski po odprawieniu w języku ruskim dodatkowego nabożeństwa w mieście Błoniu, przybył do Igumena i miał w kościele tamecznym wotywę, na któréj odczytał po rusku listy apostolskie i ewangelię, i miał drugie kazanie, po którem odprawił w języku ruskim krótkie modły o zdrowie Najjaśniejszego cesarza, cesarzowéj i całego domu panującego. Parafianie rzymsko-katoliccy pobożnie modlili się; nie obeszło się wszakże bez wybryku, bo organista Ptaszyński, przy rozpoczęciu modłów, oddalił się z chóru i schował się, tak że ksiądz Sęczkowski nie mógł odprawiać modłów jak należało ze śpiewem przy towarzyszeniu organu. Powiadają nawet, że pozwolenie odprawienia nabożeństwa w kościele igumeńskim ksiądz Sęczykowski uzyskał z trudnością; mówią także, że probosz kościoła igumeńskiego, zgrzybiały ks. Łowcewicz, pomimo żądania Sęczykowskiego i prośby miejscowéj administracyi ruskiéj, wyraźnie zakazał księdzu Sęczykowskiemu odprawić sumę, a tylko niechętnie pozwolił mu mieć ranną wotywę.

*Wil. Wiest.* donosi, że wikaryusz kościoła rzymsko-katolickiego błońskiego (w powiecie ihumenskim), ksiądz F. Sęczykowski, obecnie nauczyciel religii w tamecznéj szkole ludowéj, należy także do liczby pasterzy, odprawiających nabożeństwo dodatkowe w języku ruskim, miewa przytém kazania po rusku i czyta w tymże języku listy apostolskie i ewangelie. Wiadomo także, że tego świętego celu szanowny pasterz dostępuje nie bez trudności. Niedawno mianowicie 27go lipca, w uroczystym dniu urodzin Najjaśniejszéj cesarzowéj, ksiądz Ferdynand przybył do m. Ighumenu i uzyskawszy z trudnością pozwolenie odprawienia wotywy w tamtejszym kościele, w obec licznie zgromadzonego ludu miał kazanie po rusku i odprawił w tymże języku dziękczynne nabożeństwo za zdrowie Najjaśniejszego cesarza, cesarzowéj i domu monarszego. W kazaniu ksiądz Ferdynand wypowiedział między innemi myśl, że wyłączne używanie w kościele języka polskiego jest skutkiem szkodliwéj propagandy polsko-jezuickiéj, obcéj sprawie religii; że białorusini katolicy najprzyzwoiciéj mogą modlić się w języku ojczystym, a nie w języku odwiecznych swych ciemięzców, polaków. „Ty nie pragniesz, Boże,“ zakończył kaznodzieja, „śmierci grzesznych dzieci Twoich, ale czekasz ich poprawy; oświeć więc umysły białorusinów katolików, dzieci ruskiéj ojczyzny naszéj, daj im moc i wytrwałość, aby zachowując ściśle przykazania Twoje, usprawiedliwili czynem, że w piersiach ich bije jeszcze dawne ruskie serce.“

Czytamy także w Nrze 184 *Dziennika Warszawskiego*:

W *Wil. Wiest.* piszą: Kurator okręgu naukowego wileńskiego, otrzymał od dyrektora gimnazyum słuckiego depeszę następującą: „10go sierpnia, w kościele słuckim, po mszy, nauczyciel religii w gimnazyum, magister ksiądz Łempicki, przed rozpoczęciem nauk miał przemowę i odprawił nabożeństwo w języku ruskim. Porządek w kościele był przykładny.

Także w *Dzienniku Warszawskim* czytamy w téj materyi co następuje:

W Wilnie, według doniesienia miejscowej gazety, wystawiony został na sprzedaż rzymsko-katolicki modlitewnik pod tytułem: „Rzymsko-katolicki ołtarzyk. Zbiór modlitw dla wieku młodzieńczego; według wydania aprobowanego przez wileńskiego rzymsko-katolickiego biskupa, Wacława Żylińskiego 10 września 1854 r. Przełożył z języka polskiego prałat wileńskiéj rzymsk-katolickiéj kapituły, Antoni Niemeksza.“ Modlitewnik ten przełożony jest nie na kościelno-słowiański, lecz na ruski język, pomiędzy innemi i dla tego, że czysto-ruski język, jest prawie taki sam, jak jego białoruskie narzecze; pomiędzy niemi zachodzi tylko różnica w wymawianiu niektórych liter, i oprócz tego w narzeczu białoruskiem, w porównaniu z literackim językiem ruskiem, brak niektórych wyrazów. W przekładzie wspomnionego rzymsko-katolickiego modlitewnika na język ruski, nie użyte są wyrazy jakich nie ma w narzeczu białoruskiem; zatem modlitewnik ten przełożony na język ruski, przełożony jest na język mieszkańców kraju północno-zachodniego, i tylko w wymawianiu niektórych wyrazów, jeżeli będą się trzymali swego narzecza, zajdzie pewna różnica. Lecz należy dodać, że na kuli ziemskiéj niema ani jednego języka literackiego, w którym nie byłoby różnicy pomiędzy wymawianiem wyrazów w niektórych prowincyach a ich ortografią. Nakoniec, z powodu wydania teraz modlitewnika rzymsko-katolickiego w języku ruskim, taż gazeta dodaje, że jeden z prałatów rzymsko-katolickich w północno-zachodnim kraju G., znany ze swéj wysokiéj moralności, przywiązania do wiary rzymsko-katolickiéj i głębokiéj znajomości teologii katolickiéj, wprowadził już w użycie ten modlitewnik w łonie swój rodziny. Nie należy wątpić, że rzymscy katolicy zachodniéj Rusi kochają swój język rodowity i dla tego licząc na ich rozsądek i patryotyzm, będziemy mieli nadzieję, że z największą wdzięcznością przyjmą ten modlitewnik, dający im możność modlenia się do Boga w swym rodowitym, ruskim języku.

---

**Materyały do historyi Kościoła w Polsce.**

Nr. 323.

## Biskup Dyecezyi Podlaskiej

### Komisarz Jeneralski Kapucynów w Królestwie Polskiem.

Janów dnia 20 Marca 1866 roku do J. O. Księcia Dyrektora Głównego Prezydującego w Kommissyi Rządowéj Spraw Wewnętrz. i Duchow.

W spełnieniu dwóch reskryptów J.O. Pana mianowicie z dnia $^{5}/_{17}$ Marca rb. Nr. $^{1334}/_{6788}$ i tegoż dnia i miesiąca Nr. 1449. mam zaszczyt złożyć usprawiedliwienie, że listy rządców parafii, którą przy niniejszem mam zaszczyt załączyć, dla tego wcześniej nie przesłałem, że w zastósowaniu się do reskryptu z d. 27 Stycznia (8 Lutego) b. r. Nr. 693. miałem obowiązek przesłać ją jednocześnie z listą Księży Wikaryuszów, a nie nadeszły dotąd od Księży Dziekanów wszystkie wiadomości do ułożenia tejże potrzebne; nie było zaś ich w aktach konsystorskich, bo po raz pierwszy teraz zażądanemi zostały. Jak tylko zaś konsystorz mój otrzyma potrzebne do rzeczonéj listy Księży Wikaryuszów materyały; bezzwłocznie przesłać ją J.O. Panu nie omieszkam. Teraz zaś widzę potrzebę usprawiedliwić tę okoliczność, iż w załączonéj liście Księży Proboszczów powstrzymałem się od zapełnienia rubryki przeznaczonéj na projekt rozdziału parafii na klasy. — Już w przełożeniu mojém z dnia 28 Lutego rb. Nr. 252 miałem zaszczyt prosić J.O. Pana o przesłania podania mego po Ojca św. Krok ten mój nie był wynikiem czczego przywidzenia albo bezzasadnych skrupułów, lub wreszcie, coby gorszem było, chęci opierania się rozporządzeniom J.O. Pana z Woli Wyższéj wypływającym; lecz był koniecznością uzyskania dyspensy od kar kościelnych, które ściągnąłbym na siebie, samym czynem udziału jakiegobądź 1o w alienacyi dotychczasowéj własności kościelnéj — 2o w zmianach tego porządku, jaki w zarządzie parafii Bullą Stolicy Apostolskiéj, za wiedzą, wolą i przyzwoleniem Najjaśniejszych Cesarzów i Królów był ustanowiony. W tych albowiem dwóch mianowicie przedmiotach na zasadzie praw kościelnych jest mi nieodbicie potrzebnem upoważnienie Ojca św. do działania prawnie, godziwie i ważnie w duchu życzeń Wysokiego Rządu. W innym znowu z rapportów moich a mianowicie w dotyczącym przeniesienia Katedry, Seminaryum i Rezydencyi Biskupiéj miałem zaszczyt w całéj szczerości przedstawić J.O. Panu, iż rozumiejąc dostatecznie położenie swoje i stosunek do Rządu, nie było i nie jest moim zamiarem uraszczać sobie prawo, lub chcieć tamować wykonywanie Rozporządzeń, które w Jego imieniu J.O. Pan raczysz mi komunikować. Gdy jednakże w cytowanym na ustępie reskrypcie Nr. 1449 z wyjednanego przez W. Ks. M. rozkazu JW. Hrabiego Namiestnika otrzymałem upoważnienie, że prawnym życzeniom rządu, opartym na Woli Najwyższej w całéj rozciągłości stać się musi zadość tak jakbym ja zadość im uczynić samowolnie się wzbraniał; widziałem się zmuszonym przesłać wytłumaczenie się JW. Hr. Namiestnikowi, dla jakich powodów prosiłem W. Ks. M. o dopomożenie mi w spełnieniu rozporządzeń, jakie obecnie otrzymuję, a to przesłaniem prośby do Rzymu o Apostolską dyspensę. — Raz też jeszcze i JO. Pana proszę, abyś sprawiedliwiéj oceniać raczył trudności mego położenia w obec prawa kościelnego z jednéj, a rządowych rozporządzeń z drugiéj strony. Raz jeszcze najuroczyściéj zapewniam: że za konieczną potrzebę, za najważniejszy z doczesnych interesów swoich i podwładnego mi Duchowieństwa poczytuję obowiązek, jeśli już nie uprzedzać życzenia Rządu, to pewnie wszystkiego unikać, co nie tylko dla mnie, ale i dla moich podwładnych niekorzystne może wywołać następstwa. Toż nie trudno mi zrozumieć, że nie powinienem bez-

potrzebnie narażać siebie, a tem bardziéj podwładnego mi Duchowieństwa na pozbawienie środków utrzymania życia, i wystawiać je na konieczny niedostatek w razie nie wypłacenia pensyi ze Skarbu, którą pobierać ma w zamian za odjętą własność kościelną. Jeżeli przeto w obec tylu i tak ważnych pobudek, jeżeli po surowych środkach, jakich W. Ks. M. użyłeś do znaglenia mię, abym wykonał rozporządzenia Jego, Zakonników dotyczące, a które nietylko mnie ale i im lubo niewinnym uczuć się dały dały dotkliwie; nie przestaję jednakże prosić o dostarczenie mi możności uzyskania upoważnień Stolicy Apostolskiéj, to mniemam, iż nabyłem już prawo do zyskania wiary, że sumienie katolickie i kapłańskie inaczéj postąpić mi nie pozwala. — Jakiekolwiek jest w téj mierze W. Ks. M. o mnie przekonanie, nie godzi mi jednak wątpić, że jako zaszczycony zaufaniem Monarszem i postawiony Wolą Najjaśniejszego Pana u steru Magistratury kierującéj się Wyznaniami, nie wyłączasz z obowiązków swoich przynajmniéj tolerancyi dla religijnych przekonań znamienitéj większości Jego poddanych tegoż Kraju. Wszakże nie jesteśmy wyznawcami jakiejś nielicznéj i tajemnéj sekty. Religia nasza, jest religią 200 milionów wyznawców po całéj kuli ziemskiéj rozsianych. Za jéj naukę jawnie i publicznie głoszoną, wielu uczniów Chrystusa poświęciło i poświęca korzyści ziemskie, najwyższe dobro doczesną swobodę, co większa krew własną. Ta więc religia ośmnastowiekowym trudem swoich wyznawców nabyła praw obywatelstwa w rodzinie ludów, i używa ich dzięki i szerzeniu się, i coraz lepszemu rozumieniu Ewangelii bez niczyjéj szkody, a postęp swój jedynie dziś na sile prawdy żywotnéj i przekonaniu opiera. — Jeżeli przeto pod Ojcowskiemi Rządami Najjaśniejszego Pana nawet niechrześciańskie wyznania cieszą się swobodą sumienia, i wszelkie religijne obowiązki wolno im, i ich duchownym spełniać bezprzeszkodnie; niepodobna uwierzyć, ani nawet przypuścić, ażeby Monarcha, który nie próżną, ale istotną zasługą około uszczęśliwienia milionów poddanych nabyte, zdobywa sobie prawo do nazwy dobroczyńcy swego Narodu, jednych tylko Biskupów Katolickich i podległy ich zarządowi duchownemu lud wierny, miał wolę ścieśniać w tem, co ich sumienia dotyczy. Takie są moje w téj mierze przekonania. Wypowiedziałem je zmuszony jedynie daremnemi dotąd prośbami, które o uwzględnienie religijnych potrzeb, z mego urzędu Biskupiego wypływających, do J.O. Pana zanosiłem. Wypowiedziawszy zaś je, niech mi i to jeszcze W. Ks. M. z całem uszanowaniem wyrazić pozwoli: że trudno mi uwierzyć, abyś J.O. Pan swego wysokiego stanowiska niegodną poczytał tę chwałę, jaką sobie zdobyć możesz nie naciskiem, abyśmy prawa Kościoła, którego dziećmi posłusznemi być pragniemy, samowolnie i jedynie pod wrażeniem obawy łamali, lecz pozostawieniem nam wolności użycia tych środków, które bez uszczerbku sumienia, bez zadawania gwałtu swoim przekonaniom religijnym, postawią nas w możności zadosyć uczynić życzeniom Wysokiego Rządu i tak duchowieństwu jak i ludowi, mającym korzystać z dobrodziejstw Nowem Prawodawstwem nadanych, dozwolą odnieść te korzyści w zgodzie z zasadami wyznawanéj przez nas Religii. — Gdybym i teraz zawiódł się w ufności jaką pokładam w sprawiedliwości J.O. Pana, i nie otrzymał uwzględnienia potrzeb religijnych tak moich jak i podwładnego mi duchowieństwa a nawet wiecznego ludu, który do posiadania spokojném sumieniem nadać się mającéj dawnéj własności kościelnéj, według zasad religii potrzebuje przyzwolenia Głowy Kościoła, to widzieć w tem będę wolę Chrystusa, który swój Kościół dopuszczeniem nań ciężkich prób i doświadczeń zawsze z chwilowego otrętwienia budził, ukrzepiał i rozszerzał.

(podpisano) *X. Benjamin* Biskup.

---

Nr. 321.

## Biskup Dyecezyi Podlaskiéj.

Janów dnia 20 Marca 1866. r. do JW. Hrabiego Berga Namiestnika Królestwa Polskiego.

Ukaz Najwyższy z dnia $^{14}/_{26}$ Grudnia r. z. o duchowieństwie świeckiem Rzymsko-Katolickiem postawił mię w takiem położeniu, iż widziałem się zmuszonym prosić Stolicę Apostolską o upoważnienie do wzięcia udziału w przeprowadzeniu rozporządzeń rządowych z tegoż Najwyższego Ukazu wypływających, a dotyczących dwóch mianowicie przedmiotów: 1o, zmiany dotychczasowego uposażenia duchowieństwa, 2o, zmiany dotychczasowego zarządu i stanu parafii, oraz karności kanonicznéj duchowieństwa. Co do pierwszego bowiem jasne i niewątpliwe ustawy Kościoła obostrzone surowemi prawami przeciw wykraczającym, nie dozwalają Biskupom i wszelkiego stopnia duchownym mięszać się, wpływać, a nawet przyzwolenie objawiać na alienacyą wszelkiéj własności kościelnéj, bez upoważnienia do tego Stolicy Apostolskiéj. Treść licznych ustaw Soborów i postanowień Naczelników Katolickiego Kościoła w téj mierze wydanych różnemi czasy jest ta: że ktokolwiek z duchownych bez wiedzy i upoważnienia Stolicy Apostolskiéj, wziął jakibądź udział w alienacyi, ściąga na siebie karę suspensy, czyli zawieszenia w swoim urzędzie samym przeciwprawnym czynem, tak że ważnie obowiązków do niego przywiązanych pełnić nie może. Co do drugiego: taki stan urządzenia parafii, oraz ich zarząd przez Proboszczów stałych, kanonicznie instytuowanych, nie zaś czasowych administratorów, i miara ich zależności z jednéj strony od Biskupa, a z drugiéj od Rządu, jakie były dotąd, zasadzały się na Konkordatach zawartych między Najjaśniejszemi Panującemi wiekopomnéj pamięci Aleksandrem I i Mikołajem I z jednéj, a Piusem VII i Piusem IX Papieżami z drugiéj strony. Utrwalony więc został władzą i powagą Stolicy Apostolskiéj, za zgodą i wolą Monarchów. W obudwu więc tych przedmiotach naturalną słusznością potrzeby i ograniczonéj władzy Biskupiéj, był dla mnie obowiązek uzyskania upoważnienia od Jego Świętobliwości Papieża do wprowadzenia w wykonanie zmian, jakich w téj mierze Wysoki Rząd krajowy odemnie jako duc. owego Naczelnika Dyecezyi zażąda. Z całem przeto

uszanowaniem przedstawiwszy J.O. Księciu Dyrektorowi Głównemu Prezydującemu w K. R. S. W. i Duchownych tę potrzebę i trudności, w jakich się znalazłem po zakomunikowaniu Najwyższego Ukazu, i oświadczywszy uroczyście iż za religiny obowiązek poczytuję sobie cześć dla Najjaśniejszego Pana i posłuszeństwo Jego woli; prosiłem pokornie aby mi w spełnieniu tego obowiązku, dopomógł przesłaniem przełożenia mego do Rzymu. — W odpowiedzi zapewne na taką prośbę otrzymałem dzisiejszą pocztą dwa reskrypta J.O. Księcia Dyrektora. Nie znajduję potrzebnem przytaczać je J.W. Panu w całéj rozciągłości, tem więcéj, że w jednym z nich Książe Dyrektor Główny wyraźnie oświadcza: że z rozkazu JW. Namiestnika Królestwa objęte w nich rozporządzenia mnie wykonać poleca; lecz niemniéj także pozostawiony wśród tychże samych trudności, których zawikłanie granice poruczonéj mi władzy przechodzi, zmuszony jestem upraszać J.W. Pana, abyś cierpliwie i łaskawie ocenić i rozpoznać raczył to, co mi koniecznie przynajmniéj w usprawiedliwieniu się swojem powiedzieć wypada.

Czcić Monarchę, szanować Rząd przez Niego ustanowiony, posłusznym być ich woli. nakazują mi nietylko wyraźne przepisy Religii którą wyznaję, i dobro tego społeczeństwa, do którego należę, ale doradza sam nawet rozsądek i własny interes. Nigdym też dobrowolnie tym obowiązkom nie ubliżył, i jeźli nie będzie to zbytecznem powiedzieć, ubliżać im nietylko uważałbym za występek, ale co więcéj za niedarowaną i dziecinną w moim wieku i przy mojem doświadczeniu śmieszność. Wiem albowiem nawet bez przypominania, że, jak się wyraża w reskrypcie J.O. Dyrektor, Wola Najwyższa i wypływające z niéj prawne życzenia Rządu nie mogą pozostać bez wykonania w całéj swéj rozciągłości. Owszem, nie mogę nie przewidywać, iż zmiana w warunkach, była materyalnego Duchowieństwa, zmiana która je uwalnia od wyczerpywania czasu na zajęcia około wyzyskania z gospodarstwa rolnego środków utrzymania życia, musi w przyszłości przynieść niezaprzeczone korzyści, i z czasem przyłożyć się do moralnego postępu. Nie mogę przypuszczać, aby Wysoki Rząd nie przyszedł wkrótce do przekonania, że niektóre mianowicie uposażenia etatem objęte, jak np. płace dla Kanoników, fundusz dla Kościołów Katedralnych, na utrzymanie służby, porządku i koszta Nabożeństwa i nareszcie etat dla seminaryum w takiéj wysokości jak są teraz przeznaczone, nawet najpierwszych i najkonieczniejszych potrzeb nie zaspakajają. Nie mogę i tego niezrozumieć, iż wszelki Rząd mocen jest czuwać nad porządkiem i bezpieczeństwem publicznem, i szukać środków do ich zapewnienia, a tem samem i duchownych o ile obywateli kraju, poddać pod nadzór praw krajowych, którym insi mieszkańcy podlegają. Nie mogę w końcu nie wiedzieć, że Rząd na tak silnych, jak tutejszy środkach oparty, może życzenia swoje przyprowadzić do skutku, ani potrzebuje obawiać się zatamowania swoich rozporządzeń. I dla tego właśnie że takie mam przekonania, a obok nich nadzieję, że przyjdzie nareszcie chwila, gdzie ustanie potrzeba surowych środków kary, a zabłysną dni przebaczenia i uwzględniającej istotne potrzeby łaski, nietylko że pewny jestem, iż Wola Najwyższa i życzenia Rządu spełnionemi być muszą, ale co większa tak rozumiem, iż spełnionymi być powinny. W obec zaś tych przekonań, które w chrześciańskiéj szczerości wypowiedziałem; w obliczu Boga i sumienia, czuję się wolnym od zarzutu wstecznéj myśli względem rozporządzeń krajowych Zwierzchności, a tam więcéj nieposzanowania woli Najjaśniejszego Pana. Lecz Waszéj Excelencyi tajném nie jest, że jeżeli do obowiązków Biskupa należy dawać z siebie przykład poszanowania praw krajowych; tedy niemniéj ważną, konieczną i godziwą jest jego powinością, okazywać zewnętrznie i czuć w głębi duszy posłuszeństwo dla praw Kościoła. Owszem J.W. Pana jako przechodzącemu wszystkie stopnie rycerskiego stanu, którego siłą i życiem jest karność i posłuszeństwo Prawu i Naczelnikom, jako mężowi który zasługą światła i czynów doszedł najwyższéj w tym kraju godności i pozyskał nieograniczone zaufanie Monarchy, mogę otwarcie i bez obawy, abym nie był zrozumianym, powiedzieć: iż nie zasługiwałby na zaufanie Rządu ten właśnie z Biskupów, któryby czy to obawą małoduszną, czy samolubnemi widokami dał się uwieść do lekceważenia zależności swojéj od Najwyższego Naczelnika Kościoła i posłuszeństwa Kościelnemu Prawu. Boć każda religia musi mieć swoje obrębne i konieczne zasady, a kto ją wyznaje, tych zasad trzymać się i wepług nich postępować we wszelkich stosunkach swoich powinien, i to tak dalece, że wedle pojęć słuszności i rozumu, wtedy tylko może rościć prawo do wartości moralnéj, gdy téj powinności lekce sobie nie waży. Gdy zaś pod skrzydłami Rzymskiego Kościoła swobodne tyle rozwinęło się różnorodnych rządów, a obok jego praw bez przeszkody z ich strony, owszem na ich fundamencie tyle wykształciło się rozmaitych chrześciańskich prawodawstw, jakaś byłaby korzyść dla społeczeństwa z podkopania tych fundamentów, jaka rękojma poszanowania praw rządowych, gdyby dla ich wykonania należało podeptać prawa Kościoła, czyli co jedno jest dla sumienia ludzkiego, podeptać prawo Religii, prawo Boże. W światłéj sprawiedliwości J.W. Pana niezachwianą pokładam ufność, że jakkolwiek różnić się możemy w pojęciach, że się tak wyrażę, zewnętrznych o powadze Kościoła; wszakże nie może być pomiędzy nami różnicy w powyższych zasadniczych pojęciach słuszności. I dla tego też z równą ufnością poważam się prosić J.W. Pana, aby albo własną powagą, albo pośrednictwem u tronu raczył ułatwić mi spieszne wyjednanie u Stolicy Apostolskiéj władzy do wzięcia czynnego udziału w wykonnywaniu rozporządzeń z najwyższego ukazu z dnia $^{14}/_{26}$ Grudnia r. z. wypływających. Téj władzy przed uzyskanym dyspensy od rygoru prawa kościelnego nie dosiadam; i posiadać nie mogę; tak dalece, że cokolwiekbym własną powagą w dwóch przedmiotach na początku tej prośby przedstawionych uczynił, byłoby w obliczu sumienia katolickiego nieważnem; mnie zaś na zawieszenie w pełnieniu obowiązków biskupich i insze kary kościelne nieuchronnie narażającem. —

Jeżeli JW. Pan téj prośby mojéj raczysz łaskawie wysłuchać, to do innych wiele tytułów zasługi, nabędziesz jeszcze i ten, że przyłożywszy się do uspokojenia nieszczęsnych wstrząśnień i zawichrzeń tego kraju siłą grożących środków uskromnienia; nie pominiesz i łagodnych środków łaski zniewalającéj serca i obudzającéj zaufanie.

I nie omylę się zapewne, gdy powiem, że nie będzie to przeciwnem woli i życzeniom Najjaśniejszego Pana, który wypadkami zniewolony do wymiaru kary, nie ustaje jednakże w nadawaniu krajowi tutejszemu ustaw przyszłe dobro jego na celu mających. Gdyby zaś przeciwko memu oczekiwaniu niniejsza proba nie znalazła i w JW. Panu łaskawego wysłuchania, to wtedy nie znajdując godziwem przy schyłku życia narażać się na gorzkie wyrzuty sumienia za samowolne podeptanie prawa, którego strzedz jest moim przedewszystkiem obowiązkiem, polecę los mój i swego duchowieństwa Opatrzności światem i ludźmi rządzącéj, i ograniczę się na roli biernego świadka tych rozporządzeń, któremi wysoki Rząd życzenia swoje w wykonanie wprowadzić będzie.

Niech mi się wolno będzie cieszyć nadzieją, że JW. Pan raczysz mię przynajmniéj zawiadomieniem o skutku niniejszego zaszczycić.

(podpisano) *X. Benjamin Szymański*
Biskup Podlaski.

Za zgodność niniejszych kopii z oryginałem świadczę w Janowie dnia 23 Marca 1869 roku.

(L. S.) (podpisano) *X. Mystkowski.*
Sekretarz Konsystorza.

---

## Wiadomości potoczne.

— Z Trewiru donoszą o śmierci księdza kanonika Dr. Św. Teolog. Karola Richtera, który przed dwoma laty z Poznania do tego miasta się przeniósł. Śp. Ksiądz Richter ur. 1804 r., na kapłana 1830 r. wyświęcony, był jak wiadomo, przed r. 1848 dyrektorem gimnazyum chełmińskiego. Wybrany posłem do pruskiego zgromadzenia narodowego bronił praw przysługujących narodowości polskiéj. Jako kanonika pelplińskiego powołał go śp. ksiądz arcybiskup Przyluski r. 1849. na kanonika przy archikatedrze poznańskiéj, mianował wkrótce potem profesorem teologii dogmatycznéj przy seminaryum duchownem w Poznaniu, oraz swoim radzcą przybocznym.

— Ks. Hübner proboszcz w Xiążu, bardzo praktycznych chwycił się środków, aby parafian swoich od szynkowni odciągnął. Udał się do Radzcy Ziemskiego i do Rady Miejskiéj i otrzymał pozwolenie na otworzenie w domu prywatnym wyprzedaży kawy i piwa dla wygody członków bractwa wstrzemięźliwości. Tym sposobem ludzie ze wsi do miasteczka, do kościoła lub w interesie przybywający nie sa zmuszeni udawać się do domów publicznych, gdzie ich kuszą, namawiają albo wstydzą. Zakład ten powierzył ks. proboszcz osobie moralnéj, dobrze sobie znanéj.

— Korespondent poznański dziennika *Czas* tak pisze w liście zamieszczonym w Numerze 195:

„Chorobą dzisiejszą *Dziennika* jest ultramontanizm. Z roz-koszą téż rozbierając, czyli raczéj wyliczając zalety rachunków Bolesławity, cały ustęp, dosoliwszy własnemi uwagami, przedmiotu tego się tyczący, z dzieła tego przedrukował. Czyż tak zaciekli przeciwnicy ultramontanizmu nie pamiętają nauk historyi, że wszystkie świetne karty historyi naszéj, wszystkie organiczne wypadki, wszyscy nasi wielcy ludzie, aż do wieku upadku, nosiły i nosili cechę spełnienia misyi naszéj dziejowéj, szerzenia wiary a z nią cywilizacyi zachodniéj na Wschodzie. To czynili Chrobry, Jagiełło, Zygmunt, zwłaszcza największy z królów naszych Batory; w téj myśli, wierni temu posłannictwu, poszli Polacy pod Warnę, pod Chocim, pod Wiedeń. Na téj zasadzie oparci, zawarli polityczną i religijną Unię z Litwą i Rusią. Pod tym sztandarem wierności Kościołowi, walczyli i konfederaci Tyszowieccy i konfederaci Barscy. Zkąd dziś ta nienawiść do tak zwanego ultramontanizmu, że większe przeciw niemu gromy rzucają, niż przeciw tym, co ojczyznę rozdarli: bo oto fałszywie twierdzą, że ultramontanizm to hołd polityce rzymskiéj, a Rzym kraj nasz względom światowym poświęca.... .

Nikt w świecie nie daje nam oznak miłości, współczucia prócz Rzymu, a jeśli nie dość silnie za nami przemawia, to skutkiem tego, że grunt nasz, nie dość odpowiedni do rzucenia ziarna tego. Dość wspomnieć kierunek rewolucyjny, do którego niestety i część duchowieństwa naszego się przyłączyła; dość wspomnieć obojętność, zwłaszcza wyższych sfer, na zamykanie klasztorów, męczeństwo biskupów itd. Trafnie kiedyś *Czas* wyrzekł, że katolicyzm u nas więcéj jest w obyczaju, niż w życiu, i to nasza słabość, to sprzeniewierzenie się misyi dziejowéj, któréj skutkiem bezwładność. Przeciwnicy tak zwanego przez nich ultramontanizmu przyznają, że jest organizacyą, siłą. i to jedyną w kraju......

Ta walka przeciw ultramontanizmowi, tak zacięta, namiętna, wobec ogólnéj, przyznanéj słabości, przeciw jedynéj przyznanéj sile, smutną jest pozostałością upadku naszego, bolesną chorobą nieznoszenia żadnéj siły własnéj, wewnętrznéj; dla czego wiecznie i coraz głębiéj upadamy pod ciężarem i ciosami sił obcych. Niech radykalizm zburzy, jak ku temu pracuje, wszelkie zarody organicznéj zachowawczéj polityki w Galicyi, niech poburzy klasztory, podkopie uczucie religijne publiczności, a będzie to szeroki gościniec otwarty dla kozactwa, grunt przysposobiony dla rządów nahajki. Niech dziennikarstwo nasze chłoszcze próżniactwo, marnotrawstwo, płochość, dworactwo, gdzie je napotyka w społeczeństwie naszém, a odda usługę krajowi, bo to są prawdziwe wady i choroby narodowe, ale niech szanuje ultramontanizm, bo to krew z krwi, kość z kości z przeszłych dziejów i posłannictwa naszego, i warunek odżycia w przyszłości, bo nawet taki ultramontanizm jak go fałszywie malują, jakim oni chrzcą, prostą wierność Kościołowi, nawet taki ultramontanizm ich wynalazku, jak sami przyznają, jedyną dziś siłą w społeczeństwie naszém, i koniecznością naszéj podstawy, racyi bytu, najsilniéj z nadziejami naszemi, z pragnieniami naszemi, z obowiązkami naszemi względem kraju związany. Że ta walka z ultramontanizmem według twierdzenia radykalizmu naszego i obcego — a w rzeczywistości z Kościołem katolickim — ciągłe a ciężkie szkody nam wyrządza: — każdy jasnowidzący a sumienny przyznać musi.“

— *Czas* w Nrze 196 umieścił z *Moskow, Wiedom.* artykuł o zniesieniu dyecezyi Mińskiej umieszczony w przeszłym numerze Tygodnika, i takie dodaje uwagi:

Nie wdając się w odpowiadanie i prostowanie bliższe faktów przytoczonych, do czego brak nam nawet dokładnych statystycznych danych, możemy tylko przypomnieć, że największa ilość kościołów została zamkniętą ostatniemi czasy właśnie w mińskiéj dyecezyi; mała więc ilość kościołów i parafii tłómaczy się łatwo rządowym uciskiem religii katolickiéj. Podobnie wiadomo, że najsilniejsze prześladowania religijne tam właśnie rozwinięte zostały, że jeszcze niedawno też same *Mosk. Wiedom.* wyrzekały, że Mińska gubernia ma około 100,000 szlacheckich rodzin to jest więcéj, niż prawie cała Ro-

sya. Nadto wiadomo, że przez przyłączenie dyecezyi mińskiéj do wileńskiéj, ta ostatnia ogromnie wielką zajmować będzie przestrzeń, co nie może dobrze wpływać na dobro dyecezyan. Nie istotna zatém potrzeba, ale chęć szerzenia schyzmy, przyczyniła się do wydania tak niestósownych rozporządzeń.

Podaliśmy niedawno wiadomość *z Moskow. Wiedom.*, że istnieje projekt zaprowadzenia do kościoła katolickiego nabożeństwa w językach krajowych: litewskim, biało i mało-ruskim z wyjątkiem polskiego, mającego być zastąpionym po miastach przez język moskiewski. Czytamy teraz w *Wil. Wiest.*, że w Wilnie rozszerza się pogłoska jakoby wyższe władze niechętnie patrzały na próby zaprowadzenia języka moskiewskiego do obrzędów katolickiego kościoła. Wspomniony dziennik odpiera prawdopodobieństwo, aby rząd mógł mieć podobną opinię, na téj zasadzie, iż ci z księży, którzy rozpoczęli zaprowadzać język moskiewski do kościołów, wszyscy czteréj odebrali nagrody od rządu. Daléj wskazuje, że rząd dawał pieniądze na wydanie i tłómaczenie rzymsko-katolickich książek do nabożeństwa, sądzi zatém, że wyższe władze nie zmieniły w tym względzie przyjętych pojęć.

Tenże dziennik powiada, że niektórzy prawosławni podali do wyższéj duchownéj władzy prośbę o dozwolenie prawosławnego nabożeństwa przed obrazem Matki Boskiéj Ostrobramskiéj, do któréj mają specyalne nabożeństwo. Duchowieństwo prawosławne, powiadają, że nie widzi żadnych przeszkód ze swéj strony do urzeczywistnienia podanéj prośby. Ponieważ już od dawna Moskale pragną zabrać obraz Matki Boskiéj dla siebie, jest to więc nowa próba dokonania w tym względzie gwałtu religijnego i przyzwyczajenia katolików do wspólnéj czci obrazu.

— *Dziennik Warszawski* (Nr. 182) taką zawiera wiadomość:

„Najprzewielebniejszy *Makary*, arcybiskup litewski i wileński, objeżdża teraz swą dyecezyę. *Wil. Wiest.* pisze z Lidy, że tam prawosławnemu arcybiskupowi, po duchowieństwie prawosławnem, przedstawili się: proboszcz miejscowego kościoła rzymsko-katolickiego, i proboszcze kościołów woronowskiego i żyrmuńskiego, którzy poczytali sobie za obowiązek złożyć uszanowanie znakomitemu teologowi prawosławnemu.

— I do Obrazu Matki Boskiéj Ostrobramskiéj, zaczynają sobie schizmatycy prawo rościć. Oto co w téj mierze czytamy w *Dzienniku Warszawskim* (Nr. 183):

„*Wil. Wiest.* pisze: Słyszeliśmy, że niektórzy z tutejszych prawosławnych mieszkańców, powodowani uczuciem szczerego uszanowania dla starożytno-prawosławnego cudownego obrazu Matki Boskiéj Ostrobramskiéj, pragną dopełnić uczyniony ślub odprawienia nabożeństwa prawosławnego przed obrazem wewnątrz kaplicy nad bramą. Do zadość uczynienia pobożnemu żądaniu tych osób, władza duchowna, jak słychać, nie znajduje z swéj strony przeszkód. Prócz tego, z artykułu księdza Kotowicza „o niedokładnościach kalendarzy zachodnio-ruskich“ między innemi okazuje się, że w dawnych prawosławnych kalendarzach miejscowych, w liczbie czczonych obrazów prawosławnych wykazywany był obraz Matki Boskiéj Ostrobramskiéj.“

— Dzienniki nasze tak chętnie zapraszały na obchód Hussa do Pragi; niechże się teraz dowiedzą, z jakimi spotkaliby się tam gośćmi ci coby na zaproszenie przybyli. Oto co czytamy w Nrze 185 *Dziennika Warszawskiego*:

„Komitet urządzający obchód uroczystości na pamiątkę 500 letniéj rocznicy Hussa, zaprosił na tę uroczystość wielu ruskich uczonych, literatów i dziennikarzy, w téj liczbie pp. Gonczarowa, Sreżniewskiego, Turgeniewa, hrabiego D. Tołstoja (ministra oświecenia publicznego), Łamańskiego, Kostomarowa, Majkowa, hrabiego A. Tołstoja (pisarza), Ostrowskiego, Samaryna, Busłajewa, Sołowiewa, Pogodina, Aksakowa, Gołowackiego, Krajewskiego, Katkowa, Niekrasowa, Mikieszyna, Dala i wielu innych.

— Do *Katolika* Nr. 27 piszą z Berlina:

Szkodę wyrządzoną klasztorowi Dominikanów w Moabicie przed tygodniem przez tłumy oceniają na 3000 tal. Prezydent policyi żądał po magistracie, aby tenże przez publiczne ogłoszenie upomniał mieszkańców, żeby podobnych wybryków przeciw klasztorowi się niedopuszczali, ponieważ miasto podług § 1 prawa 11 marca 1850 za wszystkę szkodę trzeszczeć musi.

Wspomniony paragraf tak opiewa: „Jeżeli lud zbiegając się, przez publiczny gwałt wyrządzi szkodę na majątku, lub na zdrowiu jakiejkolwiek osobie, musi nagrodzić gmina, w któréj okręgu zbiegowisko i uszkodzenie zaszło.“

Stósownie do tegoż prawa zawsze sądy pruskie rozstrzygały w podobnych zdarzeniach i nikt nie wspomniał o zniesieniu jego. Lecz teraz, gdy miasto Berlin ma nagradzać szkodę wyrządzoną *katolickiemu klasztorowi*, krzyczą gazety żydowskie i masońskie retygwałtu na surowość prawa i żądają, aby § 1 prawa karnego z dnia 11 marca 1850 zupełnie skasowano lub przynajmniéj zniesiono. Jestto nowy fakt, jaką sprawiedliwość nam chcą wymierzać przeciwnicy nasi.

Urzędowe gazety oburzają się na wybryki zaszłe w Moabicie, słusznie dowodząc, że w pruskim kraju jest wolno każdemu człowiekowi, budować domy i kościoły i w nich mieszkać osobnie albo w towarzystwie, jak się komu podoba.

Gazety nam nieprzyjazne wykrzykują, że to zgroza i hańba dla Berlina, że w murach jego osiedli się Dominikanie i Franciszkanie, którzy przecież nikomu nie zawadzają i najprzyzwoitsze prowadzą życie; tymczasem nad tem się nie zastanawiają, że Berlin w roku zeszłym liczył 24,500 nierządnic, że 32,754 smyków nocnych wsadzono do kozy, że 30,763 osoby osądzono za haniebne zbrodnie, a 34,878 za różne przestępstwa na dłuższe lub krótsze więzienie. To u wolnomyślnych gazeciarzy uchodzi za coś zwyczajnego, ale pobożny zakład katolicki — to zgroza. Czyliż można pomyślić o większéj przewrotności?

— W tym samym numerze pod rubryką *Z Górneyo Ślązka* z Mysłowic, czytamy co następuje:

Z niecierpliwością oczekujemy dzień 4 września;

tegoż dnia bowiem przybędą do nas OO. księża Jezuici, aby odprawić św. Missye, które aż do 12 września trwać będą. Jak wielkie błogosławieństwo udziela Pan Bóg przez święte Missye, o tem świadczyć mogą wszystkie parafie, które tego szczęścia doznały.

Składając najserdeczniejsze dzięki JMść księdzu proboszczowi naszemu za nowy dowód niezmordowanéj troskliwości jego około zbawienia parafian swoich, zapraszamy braci katolików okolicy Mysłowic i wszystkich Górnoślązaków, aby na Missye do nas przybyli i wraz z nami łask świętych i błogosławieństwa Bożego uczestnikami się stali.

— W *Zwiastunie górnoszlązkim* Nr. 35. jest artykuł p. t. *Prusy i klasztory*. Wyjmujemy zeń co następuje:

Z końcem życia króla Fryderyka Wilhelma III. w roku 1840 mieliśmy na Szlązku tylko 7 klasztorów, 3 męzkie a 4 żeńskie, a to klasztory Bonifratrów czyli Miłosiernych Braci we Wrocławiu, Prudniku i Pilchowicach; jeden Magdalenianek w Lubaniach, jeden Elżbietanek we Wrocławiu i dwa Urszulinek we Wrocławiu i Świdnicy; oprócz tychże jeszcze klasztór centralny (niby ogólny) w miasteczku Liebenthal na Dolnym Szlązku dla zakonnic różnych zakonów z klasztorów szlązkich, zniesionych w roku 1810. Zakonnicom tym pozwolił król Fryderyk Wilhelm III. mieszkać tam wspólnie i zakończyć życie swoje; więc to już nie był właściwy klasztor. Przyczyną pozwolenia tegoż była prośba ostatniéj Ksieni klasztoru Benedyktynek w Liebenthal, Wielebnéj Matki Barbary Friedrich, wniesiona za Siostrami swemi i egzystencyą klasztoru do samego Króla. Prośbie téj odważnéj zakonnicy, która wielu (lub raczéj wszystkich) zawstydziła Przełożonych klasztorów męzkich, zawdzięczamy ocalenie dla kościoła tak wspaniałego budynku klasztornego, w którym dziś jest bardzo znaczny klasztor Urszulinek ze sławnym pensyonatem czyli zakładem wychowanania panienek, jako też z domem sierót. Zresztą pozwoliłem sobie tę małą wycieczkę od ściślejszéj osnowy rozprawy niniejszéj na cześć codopiero wspomnionéj odważnéj Ksieni. — Podczas gdy więc przed 30 laty na Szlązku tylko było 7 klasztorów, a w innych prowincyach jeszcze mniéj, na Pomorzu, w Brandenburgii i prowincyi saskiéj zaś żadnych nie było, mamy teraz mniejsze lub większe zakłady klasztorne we wszystkich nieomal miastach i miasteczkach Szlązka i drugich prowincyi po większéj części przez katolików zamieszkałych a nawet w niektórych wsiach, jako też w niektórych miejscach owych trzech prowincyi protestanckich, a to w całém państwie pruskiem ze wszystkiem 700, w których 7000 zakonników i zakonnic; zaś od roku wojennego 1866 przywrócono w Prusach 200 klasztorów dawniejszych, a założono 150 nowych. Przy śmierci króla Fryderyka Wilhelma III. nie byłby się nikt spodziewał, iż za kilka lat w Berlinie powstaną, jakby z ziemi — klasztory, i że nawet Franciszkanie i Dominikanie do tejże „stolicy protestantyzmu“ i zarazem też niedowiarstwa znajdą drogę. Pamiętają pewnie jeszcze Berlinczycy posłuchanie pierwszych zakonnic, przybyłych pod przewodnictwem sławnego Franciszkana Ojca Gossler z Westfalii do Berlina, u dostojnéj Małżonki zmarłego Króla, Fryderyka Wilhelma IV., która je z wielką uprzejmością i przychylnością przyjęła. W Berlinie i w najbliższéj okolicy egzystuje teraz 6 różnych zakonów.

— Konferencya biskupów niemieckich we Fuldzie rozpoczęła swe obrady dnia 1go b. m. Przybyli na konferencyą: arcybiskupi Dr. Paweł Melchers z Kolonii, Grzegorz Scherr z Monachium, książę biskup Dr. Förster z Wrocławia, biskupi Dr. baron Ketteler z Moguncyi. Dr. Martin z Paderbornu, Dr. Eberhard z Trewiru, Dr. Stahl z Wyrcburga, Dinkel z Augsburga, Hoffstetter z Passawy, Leonrod z Eichstädt, biskup nominat Hefele z Rottenburga, sufragan i jeneralny wikaryusz arcybiskupstwa fryburgskiego w Brysgowii Lothar Kübel, wikaryusz apostolski Forwerk z Drezna, dziekan kapituły w Spirze Molitor, biskupi Dr. Beckmann z Osnabrück, Filip Krementz z Warmii, wikaryusz apostolski Adames z Luksemburga. Arcybiskup z Bamberga Michał Deinlein dla choroby nie przybył. Mszą św. pontyfikalną celebrował arcybiskup z Monachium, poczem w seminaryum duchownem sesyą zagajono. Obradom przewodniczy arcybiskup koloński.

— *Sion* w Nrze 69 jasny podaje dowód na to, jak rząd Wiktora Emanuela pojmuje zasadę wolnego Kościoła w wolnem państwie.

Biskup miasta Patti w Sycylii exzakonnikowi, nienależącemu nawet do kleru dyecezalnego, Rafałowi Caruso, dyrektorowi gimnazyum w Patti, zabronił odprawiania pewnych funkcyi duchownych; a gdy je tenże mimo zakazu biskupiego sprawował, zasuspendował go biskup od wszelkich funkcyi duchownych. Exzakonnik, mając za sobą syndyka i municipium miasta Patti, apelował do Trybunału Monarchii w Palermo, a sędzia najpierw zdjął z niego w imieniu Wiktora Emanuela II. cenzurę biskupią, a następnie wyrok biskupa, także w imieniu króla, za nieważny uznał i upoważnił Rafała Caruso do sprawowania czynności kapłańskich. Wiktor Emanuel przeto uważa się jeszcze za legata apostolskiego, i przez Papieża Piusa IX prawnie zniesiony t. n. Trybunał Monarchii w Sycylii czynności swoje daléj sprawuje, chociaż sędzia jest przez Papieża exkomunikowany. Exzakonnik tedy wsparty policyantami uzbrojonemi chodził po kościołach miasta, zmuszał księży do wydawania mu aparatów kościelnych i ku wielkiemu zgorszeniu wiernych odprawiał mszą św. przy zbrojnéj asyście. Tem niezadowolniony, a chcąc powagę biskupią jeszcze wyraźniéj zohydzić, w pewne święto uroczyste otoczony zbrojnemi trabantami, przybył do katedry i świętokradzko sprawował ofiarę najświętszą. Biskup wystósował do króla energiczną protestacyą, aby mu to oburzające nadużycie władzy w rzeczach czysto kościelnych przedstawić. Łatwo przewidzieć, że biskup nic nie wskóra.

— *W Amico del Popolo* czytamy podobny przykład: „Arcybiskup z Palermo zasuspendował a divinis kapłana nazwiskiem Beracqua, który za interwencyą władzy publicznego bezpieczeństwa, celebrował dzisiaj (19 sierpnia) mszą św. w kościele San Giuseppe.

Wspomniony kapłan sprawował funkcye kapłańskie na mocy wyroku duchownego sądu królewskiéj legacyi; aby zaś wyrok niniejszy prawomocnie był wykonany, królewski prokurator podpis swój na nim położył."

— Wielu ze szlachty rzymskiéj ofiarowało swe mieszkania, aby w nich mniéj zamożnych prałatów pomieścić; donoszą także, że będą bite medale: złote dla kardynałów, srebrne dla biskupów, bronzowe dla kapłanów; medale te na jednéj stronie mają mieć popiersie Ojca św., a na drugiéj stronie napis pomnika, wystawionego na pamiątkę soboru na Janiculum.

— Fałszywie donosiła *Correspondance Italienne*, jakoby 300 biskupów wymówiło się od przyjechania na sobór; jest dotąd tylko 16 biskupów, którzy się zgłosili, że dla słabości zdrowia, do Rzymu pojechać nie mogą.

— Dnia 16 marca umarł w Erfucie po kilkomiesięcznéj chorobie, znany w całych Niemczech, tajny radzca rządowy Wilhelm Volk, którego większa część pism wychodziła pod nazwiskiem *Ludwika Clarusa*. — Dnia 18go października 1855 r. Volk wraz ze swoją żoną przyjął w Salzburgu katolicyzm, co wówczas wielką nań ściągnęło uwagę. Volk urodził się w 1805 r., zaprzyjaźnił się już na uniwersytecie w Getyndze z ówczesnym radzcą dworu Philippsem. Kiedy Philipps, jako profesor w Berlinie, przeszedł w 1828 r. na łono Kościoła katolickiego, Volk był jedynym z jego przyjaciół, którego przyjaźni krok ten nie naruszył. Roku 1836 ożenił się z córką kaznodziei protestanckiego, 1838 r. przeniesiono go do Erfurtu jako radzcę. Pani Volk wkrótce stała się gorącą przyjaciółką Kościoła katolickiego. Sam nawet Volk co do przekonań swoich był katolikiem, jak świadczą o tém jéj pisma od r. 1839. wydane w interesie sprawy Kościoła katolickiego; nie mógł się jednakże zdecydować na porzucenie protestantyzmu. Niewiadomo, jak długoby jeszcze zwlekał, gdyby nie cholera 1855 r., która żonę jego obawą śmierci przejęła. W téj potrzebie uczuła, że tylko w katolicyzmie może znaleść zbawienie. Pospieszyła więc, choć osłabiona na ciele, do Salzburga, gdzie się przygotowywała do przyjęcia prawdziwéj wiary. Małżonek nie mógł być obojętnym na taki zapał pobożny; wspólnie też obchodzili dzień powrotu na łono Kościoła katolickiego. Był on słynnym pisarzem, bo wydał około 40 mniejszych lub większych dzieł. Volka szanowali *wszyscy* jako człowieka silnego charakteru i jako męża pełnego poświęceń; a *Erfurtcy* katolicy uważali go za *punkt centralny* wszystkich religijnych dążności, i jako chrześcianina z zapałem poświęcającego się dla Kościoła, broniącego jego praw i interesów, dla jego celów oddającego grosz ostatni. Można więc ocenić powszechny żal katolickich mieszkańców Erfurtu nad tak bolesną stratą.

— Wiele wrzawy przed kilku miesiącami narobiła sprawa burmistrza miasta Konstancyi Strohmejera, którego trafiła klątwa kościelna dla tego, że, choć z imienia niby katolik, otwarcie przeciw Kościołowi występował. Katolicy przez jego odstępstwo nie wiele utracili, ale za to teraz tem dzielniejszego obrońcę zyskali w osobie *Baumstarka*, radcy sądu w tem samem mieście Konstancyi. „Pielgrzym" nie dawno temu wspomniał, że tenże jako protestant wydał książkę, w któréj serdecznie wita odezwę Ojca św., zapraszającego także protestantów na przyszły Sobór w Rzymie, w celu połączenia się z Kościołem. Teraz ów Baumstark już nie jest więcéj protestantem, bo przed kilku dniami w kościele św. Szczepana w Konstancyi, złożył wyznanie wiary katolickiéj.

(*Pielgrzym*)

— W samym Paryżu jest 58 klasztorów żeńskich. Przed niewielu laty powstał tu zakon tak zwanych *niewidomych sióstr* u św. Pawła. Większa część tych sióstr nic nie widzi, a przecież tak doskonale znają ręczne robótki i domowe gospodarstwo, że uczennicom swoim naukę udzielać potrafią i z robót tych sieroie i niewidome sieroty, któremi się opiekują, po większéj części utrzymują. Kto się przygląda, jak te sieroty z swojemi sierotami niewidomemi się przechadzają po domu lub ogrodzie, albo gdy robotą jaką są zajęte, temu niepodobna w pierwszéj chwili uwierzyć, że to są osoby niewidome. Niewidome sieroty tu wychowane tak długo pozostają w klasztorze, aż gdzie znajdą odpowiednie umieszczenie, a niektóre z nich wstąpiwszy do tego zakonu, na zawsze tam zostają.

— Arcybiskup Manning w ostatnim swoim liście pasterskim wspomina, jak pocieszające obecnie są objawy życia religijnego pomiędzy katolikami Londynu i tak się tam wyraża: „Wiara i pobożność naszego ludu jest rzeczywiście powodem niewymownéj radości. W całym Londynie widzimy w każdą niedzielę kościoły nasze pełne ludzi ze wszystkich warstw społeczeństwa. Wyrobnicy nasi kochają, dzięki Bogu, swą wiarę i należą do tych, którzy ją najlepiéj wykonywają. Radość, jaką ich wiara napełnia jest oczywistym dowodem Boskiéj mocy Kościoła katolickiego." Ze względu na to, że chociaż w Londynie jest *pięćdziesiąt katolickich kościołów*, jednak tysiące jeszcze katolików dla braku kościołów nie mogą bywać na nabożeństwie, wzywa Arcybiskup wiernych swoich dyecezyi do przyczynienia się datkami, żeby pomiędzy rozrzuconemi na szerokim obszarze miasta kościołami można jeszcze kaplice powystawiać i przy nich zaraz szkoły dla zapewnienia katolickiego wychowania tym dzieciom, które albo żadnych nauk nie odbierają albo do protestanckich szkół uczęszczają. Na zachętę przypomina, że z licznych ofiar gorliwego duchowieństwa i wiernych w przeciągu jednego roku jedenaście zbudowano nowych kościołów w jego dyecezyi, a do czterech już znowu kamień węgielny położono.

— Przypominają sobie czytelnicy nasi, żeśmy przy sposobności założenia berlińskiego towarzystwa dla ewangielizacyi Hiszpanii nadmienili, iż ci nowomodni apostołowie wiele bliższe i wdzięczniejsze dla gorliwości swojéj znaleźliby pole w samym Berlinie i w Hamburgu. Do liczb władzy podanych dodajemy następujące, które się do odwiedzenia kościołów w niedziele u protestantów odnoszą. Pewien pastor w piśmie przez siebie wydanem użala się, że w Halli, sławnem dla gorliwości swéj ewangielickiéj mieście, które uczęszczaną bardzo wysoką szkołę dla teologów luterskich posiada, w jednym kościele na 12,000 dusz tylko 300, w drugim na 6,000

dusz tylko 139 itd. było na nabożeństwie i to w białą niedzielę, kiedy jeszcze u protestantów niektórzy iść zwykli do kościoła dla przystąpienia niby do komunii, co w biegu roku ani raz do niego nie zajrzą. W Hannowerskiem zaś obliczają na 100 osób tylko 3 uczęszczające do kościoła! Smutny to stan, ale konieczny po odrzuceniu wiary w obecność Chrystusa Pana w Przenajświętszym Sakramencie przez założycieli teraźniejszych sekt protestanckich. Jeżeli bowiem kościół już nie jest dla człowieka świątynią i szczególnym przybytkiem Pańskim, lecz zwyczajnym domem publicznym, to nie dziw, że nie lubią do niego chodzić, gdyż teatr i sale koncertowe wiele więcéj sprawiają rozrywki!

— Kanclerz Doane z Newark w Północnéj Ameryce (syn i brat anglikańskich biskupów) posłał do Rzymu 180,000 dolarów dla amerykańskiego seminaryum. (*Sion.*)

— Na uroczystość zakończenia roku szkólnego w kolegium OO. Jezuitów w Goergetown (w północnéj Ameryce) przybył także prezydent Stanów Zjednoczonych, jenerał Grant i osobiście uczniom celującym wręczał dyplomy i nagrody. (*Sion.*)

— *Odezwa!* Nawet najzaciętsi nieprzyjaciele narodu polskiego i języka zaprzeczyć nie mogą, iż w pieśniach polskich jest coś tak zajmującego, nieraz rozczulającego, iż słuchać się chce melodyi i tym, którzy nie rozumieją treści. My zaś, co także i treść pieśni polskich rozumiemy i znamy, wiemy, że szczególnie w swoich pieśniach nabożnych ma lud polski zawarte jak najzupełniéj i dogmata wiary św. chrześciańskiéj i prawidła moralności, życie, mękę i śmierć Zbawiciela naszego Jezusa Chrystusa i żywoty Świętych pańskich, wszystko zgoła, co do pobożnego i cnotliwego życia jest potrzebnem. Ci szanowni księża bracia, którzy mieli sposobność lub obowiązek, być w Świętéjlipce w dniach od śś. Piotra i Pawła do Nawiedzenia Najśw. Maryi Panny i przysłuchać się pieniom tak licznym i tak rozmaitym pątników z okolicy Myszeńca i z głębszych części Polski, zgodzą się ze mną na to, że w Królestwie Polskiem, gdzie tak mało szkół a kazania pod cenzurą, wiara św. katolicka utrzymała się i jeszcze utrzymuje wielką częścią za pomocą nabożnych pieśni, których syn się uczy od ojca, córka od matki, i dopóki barbarzyńska Moskwa nie zdoła ludowi z ust wytrącić katolickich pieśni, niepokona katolicyzmu.

Ale pomimo tego przekonania i pomimo przysłowia, które często powtarzamy: „Kto śpiewa, dwojako się modli," pieśni polskie u nas idą coraz więcéj w zapomnienie, wymierają niejako z ojcami i starodawne ojcowskie pieśni, tak iż przy odbywających się ofiarach, jakie w Warmii są w zwyczaju, nieraz nie ma śpiewaka a na miejscach świętych lud nie mając zabawy — bo zawsze się modlić mu się sprzykrzy — oddaje się po kątach gawędom próżnym, nieraz nawet grzesznym.

A choć usłyszymy na odpustach pieśni polskie, jestto nieraz raczéj krzyk aniżeli śpiew. Każda parafia nieomal ma swoje melodye, i do melodyi swoje przydatki i zakrętki, a kiedy śpiewają zszedłszy się razem, śpiewają prawie na tyle głosów, ile jest osób. Nawet treść i tekst pieśni się nie zgadza. Zalecony Zbiór pieśni przez władzę duchowną, który 1866 wyszedł w Sztumie, mało gdzie po parafiach Warmii w znaczeniu ściślejszem dostał obywatelstwo, najwięcéj mają zbiory różne, które po odpustach sobie pokupowali, albo zbiór pieśni wydany w Olsztynie u Harycha, w którym więcéj jest błędów jak rządków. Z radością więc powitałem przedsięwzięcie wydania w Pelplinie nowego śpiewnika, który ma przynieść ludowi nietylko teksta z błędów i niedorzeczności oczyszczone, lecz także w osobnych zeszytach melodye dla organ harmonizowane. A skoro zniosłszy się z księdzem Kellerem listownie, otrzymałem odpowiedź, że nietylko dyecezya Chełmińska ma być w jego Śpiewniku uwzględniona, lecz także i inne okolice polskie, szczególnie sąsiednia dyecezya Warmińska, wiedząc nadto, że w parafiach Prus Zachodnich dyecezyi naszéj zupełnie te same śpiewy są w używaniu, jak w dyecezyi Chełmińskiéj, doniosłem o tém przedsięwzięciu naszemu Najprzewielebniejszemu X. Biskupowi, na co dostałem odpowiedź, iż z przyczyny, że Stolica Biskupia jeszcze ma niektóre obowiązki względem Zbioru pieśni w roku 1866 w Sztumie wydanego, nie może zalecić prenumeraty na ten nowy Śpiewnik urzędownie; *ale skoro egzemplarze wspomnionego zbioru będą rozprzedane, nie mają być powtórnie nałożone, lecz wtenczas zachęci Najprzewielebniejszy Pasterz, aby Śpiewnik w Pelplinie wydany także do naszéj dyecezyi został wprowadzony, a że wydawca ze względu na to już teraz chcee przyjąć do swego Śpiewnika także dyecezyi Warmińskiéj właściwe pieśni, w skutek tego oświadczył Najprzew. Pasterz swoje wielkie zadowolnienie.* Śpiewnik ten, którego cena ma wynosić z oprawą 20 śrbr., bez oprawy 15 śrbr. już z początkiem bieżącego roku miał być drukowany, lecz przedsięwzięcie odwlekło się dla choroby wydawcy, najwięcéj jednakże dla braku prenumeratorów. W Nr. 24. swego Pielgrzyma, narzeka szanowny wydawca, iż jeszcze tyle prenumeraty nie zebrał, aby zapłacić papier.

Wszystkich więc Warmijaków, którym dobry śpiew ludu naszego i chwała Boska leży na sercu, szczególnie szanownych braci kapłanów i nauczycieli upraszam niniejszem, aby przedsięwzięcie to nietylko po parafiach swoich rozgłosili, lecz także liczną prenumeratą gorliwie poparli, boć wiemy, że dla obojętności nieraz chociaż najlepsza sprawa upadła.

---

Nakładzca i Redaktor ks. Stagraczyński w Poznaniu. — Czcionkami drukarni Tygodnika katolickiego (A. Schmaedicke) w Poznaniu. W komisie L. Streisandta w Grodzisku.